

Науково-дослідний
інститут вивчення
проблем злочинності імені
академіка В. В. Сташиса
Національної академії
правових наук України

osce

Організація з безпеки
і співробітництва
в Європі

Координатор
ОБСЕ
в Україні

Асоціація
фармацевтичного
та медичного
права

Національний
юридичний
університет
імені Ярослава
Мудрого

Громадська організація
«Всеукраїнська
асоціація
кримінального права»

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я: КОРУПЦІЙНІ ВИКЛИКИ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ

Матеріали V Медико-правового форуму
(м. Харків, 9–10 грудня 2021 р.)

www.pravo-izdat.com.ua

ISBN 978-966-998-310-7

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМ
ЗЛОЧИННОСТІ ІМЕНІ АКАДЕМІКА В. В. СТАШИСА НАПРН УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

КООРДИНАТОР ОБСЄ В УКРАЇНІ

КОНСУЛЬТАТИВНА МІСІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
«АСОЦІАЦІЯ ФАРМАЦЕВТИЧНОГО ТА МЕДИЧНОГО ПРАВА»

ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
«ВСЕУКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА»

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я: КОРУПЦІЙНІ ВИКЛИКИ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ

Матеріали V Медико-правового форуму

(м. Харків, 9–10 грудня 2021 р.)

Електронне наукове видання

Харків
«Право»
2021

УДК 34:[616.98-036.21:578.834COVID-19](477)(06)

П68

Укладачі:

Ю. Ю. Забуга, кандидат юридичних наук;

С. С. Шрамко, кандидат юридичних наук, старший дослідник

Рекомендовано до опублікування та поширення через мережу Інтернет вченою радою Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України (протокол №12 від 17 листопада 2021 року)

Правове регулювання діяльності у сфері охорони здоров'я: корупційні виклики під час пандемії : матеріали V Мед.-прав. форуму, (м. Харків, 9–10 груд. 2021 р.) : електрон. наук. вид. / [уклад.: Ю. Ю. Забуга, С. С. Шрамко] ; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого ; Координатор ОБСЄ в Україні [та ін.]. – Харків : Право, 2021. – 74 с.

ISBN 978-966-998-310-7

У збірник включено матеріали, що охоплюють широкий спектр питань, пов'язаних із проблемами медичного права та громадського здоров'я. Фахівцями представлений огляд науково-прикладних розвідок щодо реалізації прав людини під час пандемії, дорожньо-транспортного травматизму, репродуктивних прав, психічного здоров'я населення, корупції в медичній сфері, фальсифікації лікарських засобів, правового регулювання сфери охорони здоров'я тощо.

Для наукових і практичних працівників у галузі медицини та права, студентів, аспірантів і викладачів закладів вищої освіти, а також широкого кола читачів.

УДК 34:[616.98-036.21:578.834COVID-19](477)(06)

Відповідальність за достовірність даних несуть автори публікацій.

Видання в електронному вигляді розміщується у відкритому доступі на сайті Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України в розділі «Інфопідтримка. Електронні джерела» (<https://ivpz.kh.ua/uk/електронна-бібліотека/>, розділ III «Матеріали наукових конференцій і семінарів»).

Для опису видання чи посилання на нього слід використовувати пряме посилання на збірник.

© Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України, 2021

© Видавництво «Право», оформлення, 2021

ISBN 978-966-998-310-7

ЗМІСТ

Наталія О. Гуторова, Віталій М. Пашков, Тетяна Є. Казановська ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН ПРИ ВАКЦИНУВАННІ ВІД COVID-19 В СИСТЕМІ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я.....	8
Владислава С. Батургареєва, Сабріє С. Шрамко, Олена М. Самойлова СМЕРТНІСТЬ ТА ТРАВМАТИЗМ В УКРАЇНІ ВНАСЛІДОК ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНИХ ПРИГОД У ВИМІРІ PUBLIC HEALTH: ДО АНАЛІЗУ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ТА КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ПРОБЛЕМИ.....	10
Тетяна О. Михайліченко, Оксана Р. Горпинюк, Віктор Ю. Рак РОЗГОЛОШЕННЯ МЕДИЧНОЇ ТАЄМНИЦІ В УМОВАХ ЕПІДЕМІЧНИХ ЗАГРОЗ.....	12
Наталія О. Антонюк ФОРМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У РАЗІ НАСТАННЯ СМЕРТІ ПАЦІЄНТА.....	14
Катерина В. Латиш, Євгенія Є. Демидова КОРУПЦІЙНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ОБІГУ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ: ПРОБЛЕМИ РОЗСЛІДУВАННЯ.....	16
Олександр К. Марін, Ірина З. Сень КОРУПЦІЙНІ ЗВ'ЯЗКИ МІЖ ЛІКАРЕМ ТА ФАРМАЦЕВТОМ: ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПРОТИДІЇ.....	17
Ольга І. Денькович, Віктор І. Маркін, Сніжана В. Шевченко ПЕНАЛІЗАЦІЯ НЕВИКОНАННЯ ОBOB'ЯЗКУ ВАКЦИНУВАТИСЬ ВІД COVID-19: АРГУМЕНТИ «ЗА» ТА «ПРОТИ».....	19
Павло С. Берзін, Іван С. Демченко, Анжела Б. Берзіна ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ СПОНУКАННЯ В СКОЄННІ ЗЛОЧИНІВ, ЩО ЗАГРОЖУЮТЬ ОХОРОНІ ЗДОРОВ'Я (ЧАСТИНА 1 СТАТТІ 9 КОНВЕНЦІЇ РАДИ ЄВРОПИ ПРО ПІДРОБЛЕННЯ МЕДИЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ ТА ПОДІБНІ ЗЛОЧИНИ, ЩО ЗАГРОЖУЮТЬ ОХОРОНІ ЗДОРОВ'Я).....	21
Віктор М. Шевчук, Ігор В. Парфіло, Микита О. Соколенко ФАЛЬСИФІКАЦІЯ ТА ОБІГ ФАЛЬСИФІКОВАНИХ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ В УКРАЇНІ: КРИМІНАЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ ВИЯВЛЕННЯ ТА ПРОТИДІЇ.....	23

Владислава С. Батургареєва, Аліна В. Калініна, Катерина О. Полтава ВІКТИМОЛОГІЧНІ РИЗИКИ ДЛЯ УЧАСНИКІВ ДОРОЖНЬОГО РУХУ ЯК ЕЛЕМЕНТ PUBLIC HEALTH.....	25
Володимир В. Ємельяненко, Алєся В. Горностай, Олена В. Євдокімова ПОЗБАВЛЕННЯ ЗЛОЧИНЦІВ РЕПРОДУКТИВНОГО ПРАВА: СОЦІАЛЬНА ДУМКА ТА ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ	27
Ольга І. Тищенко, Іван А. Тітко ПРЕЗУМПЦІЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я VS ВИСНОВОК СУДОВО-ПСИХІАТРИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ: МЕДИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	29
Олександра Г. Яновська, Альона В. Чугаєвська, Михайло С. Іванов КАРГОКУЛЬТИЗМ НАДАННЯ ПСИХІАТРИЧНОЇ ДОПОМОГИ В МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ.....	31
Валерій Ф. Оболенцев, Олег М. Гуца, Дмитро Б. Єльчанінов АВТОМАТИЗОВАНА СИСТЕМА ПІДТРИМКИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ЩОДО КВАЛІФІКАЦІЇ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВOPУРШЕНЬ ЯК ЕЛЕМЕНТ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ПРАВА ЛЮДИНИ НА ЗДОРОВ'Я	33
Борис В. Бабін, Андрій М. Чвалюк, Олексій В. Плотніков ЕПІДЕМІОЛОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ У СУЧАСНОМУ КРИМУ: ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ ТА МОЖЛИВІ РІШЕННЯ.....	34
Тетяна Л. Сиройд, Ліна О. Фоміна МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я: ВІД ВИТОКІВ ДО СУЧАСНОСТІ	35
Вячеслав І. Борисов, Максим Г. Колодяжний, Дарина П. Євтеєва ПИТАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ НАСЛІДКІВ ПАНДЕМІЇ COVID-19.....	36
Сергій С. Вітвіцький, Маріанна І. Любченко, Олексій О. Любченко СТИГМАТИЗАЦІЯ, ПОВ'ЯЗАНА ІЗ COVID-19 З ТОЧКИ ЗОРУ ПІДХОДУ, ЗАСНОВАНОГО НА ПРАВАХ ЛЮДИНИ.....	37
Віктор М. Балюк, Юлія І. Остапенко, Лариса П. Гринько РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19	38
Віктор В. Городовенко, Лариса Г. Удовика, Тетяна О. Шеховцова ВАКЦИНАЦІЯ В СИСТЕМІ ПРАВ І ОBOB'ЯЗКІВ ЛЮДИНИ: ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19.....	39

<i>Марія Г. Шульга, Анатолій В. Мазур, Юрій В. Георгієвський</i> ВПЛИВ ЕПІДЕМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ НА ДОТРИМАННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ: ІНФОРМАЦІЙНИЙ АСПЕКТ	40
<i>Марія В. Менджул, Вікторія В. Надьон, Жанна О. Рекова</i> ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ, НАРОДЖЕНИХ СУРОГАТНОЮ МАТР'Ю ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19	41
<i>Роман І. Таш'ян</i> НЕДІЙСНІСТЬ ДОГОВОРІВ У СФЕРІ НАДАННЯ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ ЯК СПОСІБ ЗАХИСТУ ІНТЕРЕСІВ ПАЦІЄНТІВ	43
<i>Оксана М. Пономаренко, Юрій А. Пономаренко, Катерина Ю. Пономаренко</i> ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ «БІОЛОГІЧНОГО» ЗАХИСТУ ШЛЮБУ І СІМ'Ї: ПИТАННЯ БАЛАНСУВАННЯ МІЖ ПРАВОМ НА МЕДИЧНУ ТАЄМНИЦЮ І ПРАВОМ НА СВДОМИЙ ШЛЮБ	44
<i>Роман А. Майданик, Катерина В. Москаленко</i> РЕПРОДУКТИВНІ ПРАВА ТА ДЕЯКІ ОБМЕЖЕННЯ У ЇХ ЗДІЙСНЕННІ (НА ПРИКЛАДІ АВСТРІЇ І КИТАЮ)	46
<i>Вікторія В. Надьон, Марія В. Менджул, Ольга І. Котляр</i> ПРАВОВІ ОСНОВИ ЗАСТОСУВАННЯ ДОПОМІЖНИХ РЕПРОДУКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВ	47
<i>Олена В. Москаленко, Наталія О. Мельничук, Денис О. Новіков</i> ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІЗИЧНОГО ТА ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я СПОРТСМЕНІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ТРУДОВОГО ПРАВА	49
<i>Оксана П. Кучинська, Юлія В. Циганюк, Сергій О. Шульгін</i> УРАХУВАННЯ СТАНУ ЗДОРОВ'Я ОСОБИ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ЩОДО НЕЇ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ.....	50
<i>Андрій М. Орлеан, Інна В. Берднік, Михайло С. Пузирьов</i> МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ТРАНСПЛАНТАЦІЇ В СИСТЕМІ ЗАПОБІГАННЯ НЕЗАКОННІЙ ТОРГІВЛІ ОРГАНАМИ, ТКАНИНАМИ ТА КЛІТИНАМИ.....	52
<i>Інга Кудейкіна, Марина Лосевича, Наталія О. Гуторова</i> ПРАВОВІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ РОБОТОТЕХНІКИ НА ОСНОВІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СУДОВІЙ ПСИХІАТРІЇ.....	53

Олександр М. Дроздов, Сергій О. Шульгін, Оксана В. Лазукова ОБШУК ТА ВИЛУЧЕННЯ ЗАБОРОНЕНИХ ПРЕДМЕТІВ З ТІЛА ЛЮДИНИ: МЕДИКО-ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ АСПЕКТ	54
Тетяна А. Павленко, Вікторія А. Мозгова НАРКОПОЛІТИКА УКРАЇНИ ЩОДО РОЗЛАДІВ ПСИХІКИ ТА ПОВЕДІНКИ ВНАСЛІДОК ВЖИВАННЯ ПСИХОАКТИВНИХ РЕЧОВИН: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	55
Наталія М. Квіт, Сібілла В. Булеца, Василь В. Копча ДОСЛІДЖЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЕМБРІОНІВ ЛЮДИНИ IN VITRO: ЮРИДИЧНІ МЕЖІ.....	57
Наталія Д. Козут ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК ПЕРЕДУМОВА ПРЕВЕНТИВНОЇ МЕДИЦИНИ.....	58
Олена М. Батигіна, Богдан В. Дерев'янюк, Тетяна В. Хайлова ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА ЯК ГАРАНТІЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ.....	59
Алла К. Соколова, Марина К. Черкашина ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ З ОЗДОРОВЧОЮ ТА РЕКРЕАЦІЙНОЮ МЕТОЮ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ГРОМАДЯН НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я.....	60
Вікторія В. Гальцова, Сергій О. Харитонов, Олексій О. Бондаренко РОЗГОЛОШЕННЯ ТАЄМНИЦІ УСИНОВЛЕННЯ (УДОЧЕРІННЯ): КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ТА МЕДИЧНІ АСПЕКТИ.....	63
Володимир В. Шаблюстий, Дмитро О. Анісімов ДОПІНГ ЯК ГЛОБАЛЬНА ПРОБЛЕМА ХХІ СТОЛІТТЯ ЧЕРЕЗ ПРОТИПРАВНИЙ ВПЛИВ НА РЕЗУЛЬТАТИ ОФІЦІЙНИХ СПОРТИВНИХ ЗМАГАНЬ.....	65
Яна О. Григоренко, Олександр Г. Кушніренко, Олександр І. Шкуропацький ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВО-МЕДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СИЛАХ ОБОРОНИ (НА ПРИКЛАДІ ФРАНЦІЇ, НІМЕЧЧИНИ ТА УКРАЇНИ)	66

<i>Олена І. Антонюк, Іван І. Вишнівецький</i> ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ТІЛА ЛЮДИНИ ПІСЛЯ ЇЇ СМЕРТІ	67
<i>Наталія М. Ахтирська, Юрій В. Гродецький</i> ПРАВО НА ЖИТТЯ З ТОЧКИ ЗОРУ ОСОБИСТІСНОЇ АВТОНОМІЇ У ПРИЙНЯТТІ РІШЕННЯ ПРО ЕВТАНАЗІЮ (ОГЛЯД ПРАКТИКИ ЄСПЛ ТА ЗАКОНОДАВСТВА ОКРЕМИХ КРАЇН)	68
<i>Євдокія Дж. Стрельцова, Євген Л. Стрельцов, Едуард Е. Кузьмін</i> ЕВОЛЮЦІЯ ІДЕЇ «ЗДОРОВ'Я» У ПРАВОВОМУ ЛАНДШАФТІ: СПРОБА ВИЯВЛЕННЯ КРИТИЧНИХ АСПЕКТІВ	70
<i>Олександра М. Руднєва, Олена В. Приходько</i> КОНЦЕПТ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я У ВИМІРІ ЗАГАЛЬНОГО БЛАГА	71

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН ПРИ ВАКЦИНУВАННІ ВІД COVID-19 В СИСТЕМІ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я

Наталія О. Гуторова¹, Віталій М. Пашков¹, Тетяна Є. Казановська²

¹ *Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України, Харків, Україна*

² *Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Україна*

Мета. Вивчити правову та регуляторну базу для забезпечення права на здоров'я пацієнтів залежно від правового статусу вакцин від коронавірусної хвороби в різних країнах як важливого елемента, що впливає на забезпечення права на здоров'я населення та забезпечення інших прав громадян.

Матеріали та методи. У роботі досліджуються правові норми та наукові позиції вчених щодо розглядуваного питання. Задля цього здійснено аналіз та узагальнено наукові публікації з медичної та правової тематики у міжнародних базах даних систематичних оглядів. Стаття ґрунтується на діалектичних, порівняльних, аналітичних, синтетичних та комплексних методах дослідження. У межах визначеного питання та використання наведених методів досліджено відношення різних категорій громадян до вакцинації від коронавірусної хвороби шляхом анкетування з таких питань: відношення до вакцинації в цілому; мотивації для вакцинації, у випадку надання згоди на вакцинацію; причини відмови від вакцинації. Так само проаналізовано практику ЄСПЛ щодо питань вакцинації та забезпечення прав громадян на охорону здоров'я.

Результати та дискусія. Правильне правове регулювання забезпечення права на здоров'я в залежності від правового статусу вакцин є важливим при здійсненні обмежувальних заходів з метою протидії COVID-19 та, відповідно, запобіганні можливому поширенню пандемії в системі громадського здоров'я.

Висновки. Забезпечення права на здоров'я та застосування обмежувальних заходів для громадян з метою недопущення поширення пандемії є суттєвим елементом у системі забезпечення громадського здоров'я. Проте, дуже важливим є питання щодо правового статусу вакцин для запобігання поширенню хвороби. Тобто, визначальним є факт проходження

вакцинами, що використовуються, всіх стадій клінічних досліджень, їх безпечність й ефективність, а також доведення факту, що шкода від використання вакцини значно менша, ніж шкода від поширення коронавірусної хвороби. У процесі забезпечення права на здоров'я, у тому числі шляхом встановлення обов'язковості вакцинації від COVID-19, правова база та практика є важливими компонентами, що спрямовані на мінімізацію виникнення потенційних небезпек, що загрожують здоров'ю та життю населення.

Ключові слова: право на здоров'я, коронавірусна хвороба, пандемія, вакцинація, громадське здоров'я, клінічні випробування.

СМЕРТНІСТЬ ТА ТРАВМАТИЗМ В УКРАЇНІ ВНАСЛІДОК ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНИХ ПРИГОД У ВИМІРІ PUBLIC HEALTH: ДО АНАЛІЗУ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ТА КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ПРОБЛЕМИ

Владислава С. Батургарєєва, Сабріє С. Шрамко, Олена М. Самойлова

*Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності
імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України,
Харків, Україна*

Мета. На підставі вивчення статистики наслідків ДТП для людського потенціалу України і кількісних показників кримінально каранних правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху за період 2016–2021 рр., а так само оцінки ризиків такого стану для public health українського суспільства здійснити соціально-правовий та кримінологічний аналіз проблеми та визначити ключові напрями національного підходу до реалізації задач Другого десятиліття дій щодо забезпечення безпеки дорожнього руху (2021–2030 рр.).

Матеріали та методи. Дослідження ґрунтується на результатах опитування пересічних громадян України з приводу стану дорожньо-транспортної безпеки на автошляхах України; відомостях, розмішених на сайті ВООЗ, за 2009–2020 рр.; статистичні звіти правоохоронних органів України, спеціалізована література з права та ін. Методологічною основою дослідження є діалектичний, компаративіський, логічний, аналітичний, синтетичний, статистичний та конкретно-соціологічні методи дослідження.

Результати. В Україні серед підлітків і молоді у віці 15–24 років першою і головною причиною смертності від зовнішніх обставин є загибель під час ДТП. Серед молоді віком 25–29 років це друга причина смерті (після суїциду). Кожна третя дитина, перебуваючи у статусі пасажирів, гине через вину рідних і близьких. Третина всіх загиблих є пішоходами. Підраховано, що Україна внаслідок загибелі у ДТП потерпілих лише у 2020 р. втрачає ВВП у розмірі понад 308 млн. USD.

Висновки. В Україні дорожньо-транспортні пригоди є помітною причиною смертності й інвалідності від зовнішніх обставин, а тому пред-

ставляє загрозу збереженню громадського здоров'я населення країни. Загибель та інвалідність людей внаслідок ДТП завдає Україні величезні матеріально-людські збитки. Прямою загрозою public health та джерелом збереження в цілому несприятливої тенденції із рівнем кримінально караних порушень правил дорожнього руху є незадовільний стан правосвідомості українських громадян. Важливим завданням Української держави є створення служби екстреної спеціалізованої допомоги за світовими стандартами так званої медицини катастроф.

Ключові слова: дорожньо-транспортні пригоди, інвалідність, смертність на дорогах, безпека дорожнього руху, втрачені роки життя в Україні.

РОЗГОЛОШЕННЯ МЕДИЧНОЇ ТАЄМНИЦІ В УМОВАХ ЕПІДЕМІЧНИХ ЗАГРОЗ

Тетяна О. Михайліченко¹, Оксана Р. Горпинюк², Віктор Ю. Рак³

¹ *Полтавський юридичний інститут Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Полтава, Україна*

² *Львівський державний університет внутрішніх справ, Львів, Україна*

³ *Полтавська обласна клінічна лікарня ім. М. В. Скліфосовського, Полтава, Україна*

Мета. Встановити думку суспільства щодо меж медичної таємниці в умовах епідемії та широкого використання додатків, які містять персональні дані, в тому числі про стан здоров'я особи, задля розуміння можливості зміни парадигми державної політики щодо захисту медичної таємниці в умовах загострення епідемічної ситуації.

Матеріали і методи. Це дослідження базується на аналізі низки нормативно-правових актів, публікаціях науковців, думці як медичних працівників, так і пересічних громадян Польщі, Німеччини та України, судовій практиці, доктринальних ідеях та поглядах на існуючі проблеми. Використані такі наукові методи, як: діалектичний, аналізу та синтезу, порівняльно-правовий, статистичний та анкетне опитування респондентів.

Результати. Результати опитування жителів Польщі, Німеччини та України засвідчили, що одним із наслідків пандемії стало те, що значна частина респондентів готові частково відмовитися від права на медичну таємницю в умовах загострення епідемічних загроз для скорочення кількості інфікованих.

Висновки. В умовах протистояння вірусу SARS-Cov-2 держави цілого світу зіткнулися з випробуванням дотримання права на приватність, зокрема в аспекті збереження медичної таємниці. Віртуальні способи спілкування пацієнтів із медичними працівниками, використання мобільних електронних сервісів (додатків) та інших новітніх технологій в умовах пандемії COVID-19 загострили питання розуміння меж медичної таємниці та захисту персональних даних. Задля дотримання ефективного балансу між правами людини та охороною здоров'я населення, масовий збір та збереження персональних чутливих даних мають відбуватися у відповідності з Регламент Європейського Парламенту та Ради №2016/679 від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб

у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних. Водночас доцільно рекомендувати державам конкретизувати окремі положення вказаного Регламенту задля уникнення розширеного тлумачення певних його пунктів.

Key words: громадське здоров'я, епідеміологічна безпека, медична таємниця, персональні дані

ФОРМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У РАЗІ НАСТАННЯ СМЕРТІ ПАЦІЄНТА

Наталія О. Антонюк

Верховний Суд, м. Київ, Україна

Мета. Визначення форми кримінальної відповідальності у разі настання смерті пацієнта і вплив на її вибір бажання родичів померлого примиритися із суб'єктом кримінального правопорушення.

Матеріали і методи. У ході дослідження використано низку нормативно-правових актів, судових рішень та матеріалів судових справ (проаналізовано 62 судових рішення та 12 матеріалів касаційних проваджень), напрацювання доктрини кримінального права. Проведено анкетування 156 респондентів. У ході дослідження використано порівняльні, системні, аналітичні, емпіричні методи дослідження. Використано особистий досвід наукової роботи (18 років), досвід роботи адвокатом (12 років) та досвід роботи суддею Верховного Суду (4 роки).

Результати. Аналіз наукових позицій, нормативних актів та судової практики дозволив виокремити потенційне існування кількох форм кримінальної відповідальності, про які варто вести мову у разі настання смерті пацієнта, якому надавалася медична допомога. Безпосередній вплив на вибір тієї чи іншої форми кримінальної відповідальності має позиція потерпілих – родичів померлого. Медичний працівник, який є суб'єктом відповідного кримінально-караного діяння, може примиритися із родичами померлого пацієнта і укласти угоду про примирення. Саме сторони такої угоди узгоджують покарання та можливе звільнення від його відбування. Суд, перевіривши відповідність угоди положенням кримінального та кримінального процесуального законодавства, ухвалює вирок, яким затверджує узгоджену сторонами угоду про примирення. Така форма кримінальної відповідальності як покарання та судимість реалізуються залежно від позиції сторін угоди про примирення, які відображені у вирокі.

Водночас суд не може звільнити від кримінальної відповідальності медичного працівника у разі настання смерті пацієнта. Ця теза ґрунтується на тому, що можливість такого звільнення безпосередньо пов'язана із фактом примирення із потерпілим, яким є пацієнт, що отримував медичну

допомогу. Його смерть унеможливило подальше примирення. Окрім цього, смерть є таким наслідком, який є невідновним, незворотним для усунення. Тож виконання умови про відшкодування спричиненої шкоди у разі настання смерті пацієнта є неможливим.

Висновки. Констатовано неможливість застосування інституту звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із примиренням винного із потерпілим у разі настання смерті пацієнта. Водночас встановлено можливість укладення угоди про примирення у цьому випадку із визначенням конкретної форми кримінальної відповідальності на підставі такої угоди.

Ключові слова: медичний працівник, смерть, кримінальна відповідальність, примирення.

КОРУПЦІЙНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ОБІГУ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ: ПРОБЛЕМИ РОЗСЛІДУВАННЯ

Катерина В. Латиш, Євгенія Є. Демидова

*Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
м. Харків, Україна*

Мета. Ціллю статті є акцентування уваги на нагальних проблемах існування корупційних проявів у сфері фармацевтичної діяльності на етапі реалізації лікарських засобів. Висвітлення можливих шляхів їх вирішення.

Матеріали та методи. Дослідження проведено з використанням результатів аналізу та узагальнення нормативно-правових різних країн, що регулюють здійснення фармацевтичної діяльності, а також юридичної практики, у тому числі власної практичної діяльності, інтерв'ювання слідчих, анкетування та інтерв'ювання медичних працівників та суб'єктів фармацевтичної діяльності. Застосовувалися загальнонаукові та спеціально-наукові методи (діалектичний, логіко-нормативний, системно-структурний, порівняльно-правовий та ін.).

Результати. За результатами дослідження встановлено основні проблеми існування корупційних проявів у сфері фармацевтичної діяльності на етапі реалізації лікарських засобів. Сформульовані пропозиції щодо можливих шляхів їх вирішення, у тому числі шляхом використання досвіду інших країн.

Ключові слова: фармацевтична діяльність, корупційні правопорушення, розслідування корупційних правопорушень, обіг лікарських засобів.

КОРУПЦІЙНІ ЗВ'ЯЗКИ МІЖ ЛІКАРЕМ ТА ФАРМАЦЕВТОМ: ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПРОТИДІЇ

Олександр К. Марін, Ірина З. Сень

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів, Україна*

Мета. Привернення уваги наукової спільноти до проблеми корупційних зв'язків між лікарями та фармацевтами і з'ясування наявних можливостей протидіяти їм за допомогою засобів кримінально-правового характеру.

Матеріали та методи. Джерельною базою цього дослідження є міжнародно-правові акти та українське законодавство; офіційні повідомлення правоохоронних органів України та інших країн; дослідження громадської організації «Transparency International»; матеріали ЗМІ; результати анкетування, проведеного за допомогою сервісу Google Forms; звіти Рахункової палати України; дані судової статистики та матеріали судової практики в Україні, а також спеціальні антикорупційні дослідження українських та іноземних вчених.

Основними методами, що використовувались у дослідженні, є юридико-догматичний метод, метод екстраполяції, низка методів формальної логіки та аналіз відкритих джерел з практики правозастосування, а також метод анкетування.

Результати. Дослідження дозволило констатувати наявність проблеми корупційних зв'язків між лікарем і фармацевтом як в Україні, так і за кордоном, а також того, що Україна має необхідний кримінально-правовий інструментарій для боротьби з цим негативним явищем, однак неефективно ним користується.

Висновки. Дослідження проблем кримінально-правової протидії корупційним зв'язкам між лікарем та фармацевтом дає нам підстави для таких висновків:

– проблема корупційних зв'язків між лікарем та фармацевтом є актуальною як для України, так і для інших країн, а відповідно, потребує адекватної правової оцінки;

– корупційні зв'язки між лікарем та фармацевтом можуть виявлятися на трьох рівнях;

– корупційні форми протиправного зв'язку між медичними та фармацевтичними працівниками на усіх цих рівнях охоплюються існуючими в КК України нормами; потреби у виокремленні спеціальної норми, яка б охоплювала прояви корупції між лікарем і фармацевтом, немає.

Ключові слова: корупція, сфера охорони здоров'я, протиправний зв'язок лікаря і фармацевта, кримінально-правова оцінка.

ПЕНАЛІЗАЦІЯ НЕВИКОНАННЯ ОBOB'ЯЗКУ ВАКЦИНУВАТИСЬ ВІД COVID-19: АРГУМЕНТИ «ЗА» ТА «ПРОТИ»

Ольга І. Денькович, Віктор І. Маркін, Сніжана В. Шевченко

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів, Україна*

Мета: визначити критерії, з урахуванням яких законодавець повинен оцінювати пропорційність застосування заходів кримінально-правового впливу за невиконання обов'язку вакцинуватись від COVID-19; визначити ставлення суспільства до цього питання.

Матеріали та методи: Дослідження ґрунтується на аналізі практики ЄСПЛ, Верховного Суду України та США; статистичних даних ВООЗ та результатах опитування 100 респондентів в Україні. Під час написання статті використано, зокрема, такі методи як діалектичний, системно-структурний, формально-логічний, порівняльно-правовий та метод case-study.

Результати. Загалом опитано 100 респондентів, з яких 27 (27%) – медичні працівники (17 лікарів, 9 медичних сестер та 1 медичний реєстратор). Визначено, що 39% підтримують обов'язкову вакцинацію від COVID-19 дорослого населення, а 21% – не визначились. Обов'язкову вакцинацію лікарів та осіб, які належать до інших таргетованих груп (особи пенсійного віку, викладачі тощо), підтримало 52% та 48% респондентів відповідно. Натомість обов'язкову вакцинацію від COVID-19 дітей шкільного віку підтримує лише 20% респондентів.

Висновки: Примусова вакцинація від COVID-19 є втручанням у право особи на фізичну недоторканість і допускається лише у випадку, коли чітко передбачено законом, переслідує легітимну мету та є необхідним у демократичному суспільстві.

Результати проведеного опитування дають підстави поставити під сумнів ефективність застосування покарання як заходу впливу за невиконання обов'язку вакцинуватись від COVID-19 в Україні. Незважаючи на загальновизнану ефективність вакцинації як засобу протидії пандемії COVID-19, суспільство не толерує закріплення обов'язку вакцинуватись від COVID-19 і більш охоче приймає інші заходи профілактики поширен-

ню цього вірусу. Загалом суспільство не підтримує застосування заходів кримінально-правового впливу за невиконання обов'язку вакцинуватись від COVID-19, що обумовлено, зокрема, історичним досвідом впровадження політики обов'язкової вакцинації.

Ключові слова: пандемія COVID-19, криміналізація, політика вакцинації.

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ СПОНУКАННЯ В СКОЄННІ ЗЛОЧИНІВ, ЩО ЗАГРОЖУЮТЬ ОХОРОНІ ЗДОРОВ'Я (ЧАСТИНА 1 СТАТТІ 9 КОНВЕНЦІЇ РАДИ ЄВРОПИ ПРО ПІДРОБЛЕННЯ МЕДИЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ ТА ПОДІБНІ ЗЛОЧИННИ, ЩО ЗАГРОЖУЮТЬ ОХОРОНІ ЗДОРОВ'Я

Павло С. Берзін¹, Іван С. Демченко², Анжела Б. Берзіна²

¹ *Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна*

² *Національний медичний університет імені Богомольця, м. Київ, Україна*

Мета: виходячи із особливостей передбаченого у ч. 1 ст. 9 Конвенції Medicrime поняття «спонукання в скоєнні злочинів, установлених відповідно до цієї Конвенції» потрібно запропонувати адекватне розуміння поняття «спонукання», а також визначити види кримінальних правопорушень (злочинів), які є «предметом» такого спонукання.

Матеріали та методи: дослідження ґрунтується на аналізі положень Конвенції Medicrime та кримінального законодавства України. Використовувались наступні методи: діалектичний метод; герменевтичний метод; системно-структурний метод; порівняльно-правовий метод.

Результати: на законодавчому рівні існує проблема позначення відповідних соціально-правових явищ адекватними поняттями та тлумачення цих понять. У чинному кримінальному законодавстві України відсутнє визначення поняття «спонукання», яке використовується у ч. 1 ст. 9 Конвенції Medicrime. Тому при реалізації передбачених у ч. 1 ст. 9 Конвенції Medicrime вимог про те, що кожна Сторона вживає необхідних законодавчих та інших заходів для визнання злочинами спонукання в скоєнні будь-якого зі злочинів, установлених відповідно до цієї Конвенції, слід враховувати наявність двох альтернативних шляхів роз'яснення змісту поняття «спонукання»: 1) визнати на законодавчому рівні, що «спонукання» та «підбурювання» є синонімами, а тому роз'яснення змісту поняття «спонукання» може здійснюватися шляхом використання терміна «схиляння»; 2) визнати на законодавчому рівні, що поняття «спонукання» має зміст, відмінний від поняття «підбурювання», та охоплює не лише «схиляння», але і принаймні «змушування», «викликанням бажання» та «заохочення».

Висновки: основною вадою використання поняття «спонукання» в тексті україномовного перекладу Конвенції Medicrime є те, що без самостійного роз'яснення на законодавчому рівні цього поняття його зміст має визначатись залежно від змісту поняття «підбурювач», передбаченого ч. 4 ст. 27 КК України), та означати схилення особи до вчинення будь-якого із злочинів, визначених Конвенціїе Medicrime.

Ключові слова: кримінальне правопорушення, злочин, підроблення медичної продукції, спонукання, Медікрайм.

ФАЛЬСИФІКАЦІЯ ТА ОБІГ ФАЛЬСИФІКОВАНИХ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ В УКРАЇНІ: КРИМІНАЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ ВИЯВЛЕННЯ ТА ПРОТИДІЇ

Віктор М. Шевчук¹, Ігор В. Парфіло¹, Микита О. Соколенко²

¹ *Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
м. Харків, Україна*

² *Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка
В. В. Сташиса Національної академії правових наук України, Харків, Україна*

Мета. Сформулювати криміналістичні рекомендації щодо підвищення ефективності протидії фальсифікації та обігу фальсифікованих лікарських засобів. Здійснити аналіз сучасного стану та тенденцій протидії цим кримінальним правопорушенням, сформулювати основи криміналістичної характеристики та методики їх розслідування, враховуючи результати проведеного узагальнення судово-слідчої практики та зарубіжний досвід.

Матеріали та методи. Вивчено та проаналізовано результати узагальнення й аналізу 128 кримінальних проваджень таких кримінальних правопорушень, судові рішення щодо них за період 2012–2020 рр.; дані анкетування практичних працівників (205 осіб); результати узагальнення та аналізу опублікованих матеріалів слідчої та судової практики; зарубіжний досвід боротьби із фальсифікацією ліків та ін. У процесі здійснення цього дослідження також застосовувалися загальнонаукові та спеціальні методи дослідження.

Результати. На підставі результатів проведеного узагальнення слідчої і судової практики розроблено криміналістичну характеристику фальсифікації лікарських засобів та обігу фальсифікованих лікарських засобів у вигляді описово-статистичної інформаційної моделі, визначено її елементний склад і здійснено їх аналіз. Обґрунтовано, що у теоретичному плані криміналістична характеристика виступає основою побудови відповідної криміналістичної методики, а у практичному сенсі розглядається як своєрідний орієнтир, який може успішно використовуватися слідчим у ході здійснення конкретного кримінального провадження, що дає можливість обирати найбільш ефективні напрями та засоби організації розслідування.

Висновки. Одним із пріоритетних напрямів досліджень у криміналістиці є розроблення криміналістичної характеристики та основ методики розслідування фальсифікації та обігу фальсифікованих лікарських засобів, яке необхідно здійснювати на підставі сучасних положень загальної теорії криміналістики, норм чинного законодавства та практики його застосування, результатів узагальнення і аналізу судово-слідчої практики та зарубіжного досвіду.

Ключові слова: фальсифікація лікарських засобів, методика розслідування, тактична операція, криміналістична характеристика, оптимізація розслідування.

ВІКТИМОЛОГІЧНІ РИЗИКИ ДЛЯ УЧАСНИКІВ ДОРОЖНЬОГО РУХУ ЯК ЕЛЕМЕНТ PUBLIC HEALTH

Владислава С. Батургарєєва¹, Аліна В. Калініна¹, Катерина О. Полтава²

¹ Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України, м. Харків, Україна

² Полтавський юридичний інститут Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, м. Полтава, Україна

Метою статті є здійснення аналізу статистичних даних про потерпілих від дорожньо-транспортних пригод в Україні взагалі та рівня потерпілих від кримінальних правопорушень проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту зокрема, визначити головні віктимологічні ризики для учасників дорожнього руху та охарактеризувати їх з точки зору підходу public health.

Матеріали та методи. Теоретичною основою дослідження є спеціалізована література з права, економіки та соціології. Емпіричну базу складають матеріали узагальнення більше, ніж 1 000 кримінальних проваджень за ст. 286 КК України, результати опитування громадян щодо стану дорожньої безпеки в Україні.

Результати. Відповідно до результатів емпіричного дослідження за рольовою ознакою потерпілих від дорожньо-транспортних пригод в Україні серед таких потерпілих значно переважають пішоходи (59,6%), у той час як кожний четвертий потерпілий є велосипедистом. Потерпілі водії склали 14,6%

Віктимологічні ризики для учасників дорожнього руху – це ймовірність стати жертвою та зазнати шкоди для життя чи здоров'я внаслідок кримінальних правопорушень проти безпеки руху та експлуатації транспорту. Для кожної з категорій жертв існують як загальні, так і специфічні віктимологічні ризики. Причини аварій можна згрупувати за джерелом небезпеки відповідно до трикутника «людина – механізм – дорога».

Висновки. Найбільш небезпечними та напоширенішими віктимологічними ризиками для учасників дорожнього руху в Україні є: перевищення швидкості та порушення правил маневрування, водіння у стані алкогольного сп'яніння, порушення правил паркування, слабка дорожня

інфраструктура, фізіологічні та психологічні характеристики учасників дорожнього руху, низький рівень підготовки водіїв і т.п.

Ключові слова: public health, дорожня безпека, віктимологічні ризики, учасники дорожнього руху.

ПОЗБАВЛЕННЯ ЗЛОЧИНЦІВ РЕПРОДУКТИВНОГО ПРАВА: СОЦІАЛЬНА ДУМКА ТА ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ

Володимир В. Ємельяненко, Алеся В. Горностаї, Олена В. Євдокімова

*Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
м. Харків, Україна*

Вступ. Зростання кількості кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості обумовлює бажання суспільства захиститися від цих посягань і попередити їх навіть в такий радикальний спосіб як стерилізація злочинців. Формування суспільної думки йде шляхом пріоритету суспільної безпеки над природними правами особи, яка вчинила злочин.

Мета. Ілюстрування соціального запиту щодо необхідності дискримінації осіб, що вчинили статеві злочини, шляхом позбавлення їх репродуктивних прав за вчинене.

Матеріали і методи. В дослідженні використовувалося законодавство різних держав світу, наукові праці, юридична практика, положення міжнародно-правових актів, зокрема, Конвенції про захист прав людини і основних свобод. Використано складний набір загальних і спеціальних методів пізнання, таких як діалектичний, порівняльний, аналітичний, метод узагальнення, статистичний та соціологічний методи (анкетування).

Висновки. Опитування, проведене авторами, висвітлює ставлення лікарів та представників правоохоронних органів до стерилізації злочинців як до заходу, який є необхідним для відвернення вчинення статевого злочинів як цією особою, так і іншими особами, які схильні до їх вчинення, але будуть утримуватися від них завдяки страху перед стерилізацією. Дослідження демонструє розрив між усвідомленням і визнанням природного права людини на відтворення та бажанням задля власної безпеки позбавити окрему девіантну категорію людей такого права. Констатовано, що сьогодні існує великий соціальний запит на радикальні заходи щодо попередження статевого злочинів шляхом стерилізації осіб, що їх вчинили. Разом із тим, законодавство окремих країн також втілює в своїх нормах це бажання соціуму та передбачає застосування стерилізації злочинців задля спеціальної та загальної пре-

венції кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості. Дослідження також доводить хибність такого підходу і неприпустимість та медичну недоцільність позбавлення осіб, які вчинили статеві злочини, репродуктивного права.

Ключові слова: право на репродукування, репродуктивні права, примусова, насильницька та добровільна стерилізація злочинців, статеві злочини, загальна та спеціальна превенція вчинення статевих злочинів.

ПРЕЗУМПЦІЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я VS ВИСНОВОК СУДОВО-ПСИХІАТРИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ: МЕДИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Ольга І. Тищенко¹, Іван А. Тімко²

¹ *Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
м. Харків, Україна*

² *Полтавський юридичний інститут Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, м. Полтава, Україна*

Метою даної роботи є юридичний аналіз презумпції психічного здоров'я та її застосування судьями під час оцінки висновку СПЕ; формулювання науково обґрунтованих пропозицій щодо визначення критеріїв оцінки суддею висновку СПЕ в контексті спростування презумпції психічного здоров'я.

Матеріали і методи. Основою для підготовки статті послужили оприлюднені результати наукових досліджень представників різних держав щодо критеріїв оцінки висновку експерта як процесуального джерела доказів; законодавство (у сфері надання психіатричної допомоги та у сфері кримінального судочинства) ряду держав Європи та Азії та практика його застосування; окремі результати проведеного авторами анкетування 88 суддів (судді місцевих судів України, анкетування було проведено в 2020 р.) щодо ключових питань забезпечення участі особи, яка страждає на психічний розлад, у судовому засіданні.

У процесі дослідження використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів пізнання (порівняльно-правовий метод, системно-структурний метод, метод узагальнення, метод аналізу і синтезу, метод соціологічних досліджень, метод експертних оцінок та ін).

Результати. За результатами проведення дослідження: а) констатовано, що презумпція психічного здоров'я особи на сьогодні є загальноєвропейським стандартом незалежно від нормативного закріплення на рівні вітчизняного законодавства; б) доведено, що ефективність використання суддею у кримінальному провадженні презумпції психічного здоров'я прямо корелює із його компетентною оцінкою висновку СПЕ та наведенням відповідної аргументації у судовому рішенні; в) виокремлено чинники, які дозволяють судді правильно оцінити висновок СПЕ та по-

класти його в основу прийняття рішення (тобто спростувати презумпцію психічного здоров'я особи), або навпаки відмовити у цьому (констатували, що презумпцію психічного здоров'я не спростовано)

Висновки: Будучи принципом сучасної психіатрії, презумпція психічного здоров'я прямо корелює із висновком СПЕ, на підставі якого вона може бути спростована. Це обумовлює особливе значення компетентної оцінки цього процесуального джерела доказів, потребу врахування суддею низки чинників та наведення належної аргументації у судовому рішенні.

Ключові слова: презумпція психічного здоров'я, судово-психіатрична експертиза, висновок експерта, оцінка висновку експерта, суд.

КАРГОКУЛЬТИЗМ НАДАННЯ ПСИХІАТРИЧНОЇ ДОПОМОГИ В МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ

Олександра Г. Яновська¹, Альона В. Чугаєвська², Михайло С. Іванов³

¹ Верховний Суд, м. Київ, Україна

² Юридичний інститут Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, м. Київ, Україна,

³ Інститут права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна

Метою дослідження є аналіз особливостей механізму реалізації прав осіб, які захворіли на психічну хворобу та перебувають у місцях несвободи, на адекватну (еквівалентну) медичну допомогу.

Матеріали і методи. у даному дослідженні використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання. Емпіричну базу дослідження становлять міжнародні акти та стандарти в сфері охорони здоров'я, статистичні дані Об'єднаного Королівства, Франції, США, окремих країн Східної Європи та Центральної Азії, звіти міжнародних організацій, судова практика Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). Також при проведенні цього дослідження був використаний особистий досвід роботи одного із співавторів більше 20 років адвокатом та протягом 4 років в якості судді Верховного Суду.

Результати. Проведене дослідження дає підстави констатувати, що за останні декілька десятиріч проблема отримання психіатричної допомоги в умовах несвободи залишається актуальною. Така ситуація частково пов'язана із тим, що зміст окремих стандартів підлягає уточненню, оскільки міститься у факультативних міжнародних документах або отримує певне розуміння виключно через практику ЄСПЛ. Зважаючи на те, що забезпечення реалізації права доступу ув'язнених до психіатричної допомоги покладається перш за все на адміністрацію установи виконання покарань (далі – УВП), увагу слід приділити методологічному, матеріальному та кадровому забезпеченню їх роботи з одночасним запровадженням максимальної відкритості алгоритмів надання психіатричної допомоги ув'язненим та спрощення доступу психічно хворих осіб до правової допомоги.

Висновки. Створюючи зовнішні атрибути механізмів забезпечення права засуджених на психіатричну допомогу, відповідні на-

ціональні механізми не ураховують особливості правового статусу осіб, що перебувають в умовах несвободи. Така поверхнева імітація системи гарантій прав ув'язнених на медичну допомогу є різновидом каргокультизму суспільних інститутів, що покликанні забезпечити не-дискримінаційні умови реалізації права на охорону здоров'я для всіх категорій населення.

Ключові слова: надання психіатричної допомоги особам у місцях несвободи; захист прав осіб, що перебувають в умовах неволі; правові механізми забезпечення права на охорону здоров'я.

АВТОМАТИЗОВАНА СИСТЕМА ПІДТРИМКИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ЩОДО КВАЛІФІКАЦІЇ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ЯК ЕЛЕМЕНТ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ПРАВА ЛЮДИНИ НА ЗДОРОВ'Я

Валерій Ф. Оболенцев¹, Олег М. Гуца², Дмитро Б. Єльчанінов³

¹ Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна

² Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Харків, Україна

³ Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», м. Харків, Україна

Мета: 1. Розробити інформаційну модель процесу автоматизованої кваліфікації кримінального правопорушення проти здоров'я людини для країн з континентальною системою права. 2. На основі інформаційної моделі створити систему підтримки прийняття рішень у вигляді програмного продукту як елементу правоохоронної діяльності в частині кваліфікації кримінального правопорушення проти здоров'я людини.

Матеріали та методи. Інформаційну модель процесу автоматизованої кваліфікації кримінального правопорушення проти здоров'я людини розроблено за допомогою методу BPMN на матеріалах законодавства європейських країн з континентальною системою права. Відповідно до цієї моделі з використанням технологій програмної інженерії створено систему підтримки прийняття рішень у вигляді програмного продукту. Перевірка дієвості системи підтримки прийняття рішень здійснювалася на підставі даних з реального вироку суду країні з континентальною системою права.

Результати. 1. Розроблено інформаційну модель процесу автоматизованої кваліфікації кримінального правопорушення проти здоров'я людини для країн з континентальною системою права. 2. Створено систему підтримки прийняття рішень у вигляді програмного продукту як елементу правоохоронної діяльності в частині кваліфікації кримінального правопорушення проти здоров'я людини.

Висновки. Запропонована система підтримки прийняття рішень є засобом запобігання необґрунтованої кваліфікації вчинених кримінальних правопорушень.

Ключові слова: здоров'я; кримінальні правопорушення; кваліфікація; система підтримки прийняття рішень.

ЕПІДЕМІОЛОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ У СУЧАСНОМУ КРИМУ: ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ ТА МОЖЛИВІ РІШЕННЯ

Борис В. Бабін, Андрій М. Чвалюк, Олексій В. Плотніков

Асоціація реінтеграції Криму, м. Київ, Україна, м. Париж, Франція

Метою цієї статті є визначення поточної організаційної та нормативної політики в Криму стосовно епідеміології в умовах ефективного контролю Росії над півостровом протягом сімох років та пандемії COVID-19, що триває.

Матеріали та методи. Автори проаналізували нормативні акти, бюджет та практику управління щодо актуальних викликів епідеміологічної діяльності в Криму, стосовно міжнародних структур, українських органів та російських де-факто «владних інституцій», порівнявши поточну ситуацію з міжнародними зобов'язаннями обох конфліктуючих держав.

Результати. Дослідження доводить, що системна медична криза, спричинена зусиллями Росії з метою встановлення власного контролю над Кримом, призвела до нових викликів в умовах пандемії COVID-19. Авторами відзначено, що діяльність розташованої у Сімферополі протичумної станції потребує на окрему увагу та відповідні міжнародні заходи реагування.

Висновки. Держави та міжнародні організації з відповідним мандатом мають приділяти більше уваги епідеміологічним питанням на Кримському півострові, особливо з урахуванням механізмів Конвенції про заборону розробки, виробництва та накопичення запасів бактеріологічної (біологічної) і токсинної зброї та про їх знищення 1972 року. Новий міжнародний договір щодо готовності людства реагувати на пандемії має відображати особливості міждержавних конфліктних ситуацій та незаконної окупації іноземної території з ефективним контролем над її населенням.

Ключові слова: епідеміологія, Крим, пандемія COVID-19, Українська протичумна станція

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я: ВІД ВИТОКІВ ДО СУЧАСНОСТІ

Тетяна Л. Сироїд, Ліна О. Фоміна

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Україна

Мета. Дослідити становлення та розвиток міжнародно-правової основи у сфері забезпечення громадського здоров'я; визначити об'єкти регулювання громадського здоров'я; окреслити шляхи удосконалення та розвитку існуючих норм у сфері громадського здоров'я, враховуючи нові виклики для людини.

Матеріали і методи. Дослідження базується на здійсненні аналізу міжнародних угод універсального і регіонального рівнів щодо забезпечення громадського здоров'я, наукових доробків у цій сфері. Методологічну основу становить низка спеціальних і загальних методів, зокрема, діалектичний, аксіологічний, формальний методи та ін.

Висновки. Міжнародне співтовариство докладає суттєвих зусиль до розробки нормативно-правових актів у галузі охорони громадського здоров'я. Поява цих актів пов'язана з появою тієї чи іншої проблеми, яка зачіпає здоров'я багатьох категорій осіб, має тенденцію до швидкого поширення і має своїм наслідком завдання суттєвої шкоди здоров'ю населення. На жаль, об'єкти регулювання таких договорів мають тенденцію до розширення у зв'язку з появою нових викликів для здоров'я людини, еволюцією хвороб і факторів, що визначають їх виникнення. Задля покращення ситуації в галузі забезпечення громадського здоров'я вбачається необхідним об'єднання зусиль усього світового співтовариства. Складовою цих зусиль має стати: активне приєднання до міжнародних угод у сфері охорони громадського здоров'я; організація міжнародної співпраці щодо надання допомоги в протидії розповсюдженню нових видів хвороб, включаючи розробку лікарських засобів, вакцин, обмін передовими практиками у цій сфері тощо; проведення на національному рівні профілактичних медичних заходів, просвітницької роботи серед всього населення щодо дотримання санітарних норм, норм гігієни, шкідливості і наслідків вживання шкідливих речовин (наркотичних і психотропних речовин, тютюну та ін.) тощо.

Ключові слова: вразливі категорії осіб, здоров'я, медична допомога, пандемія, профілактичні заходи.

ПИТАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ НАСЛІДКІВ ПАНДЕМІЇ COVID-19¹

Вячеслав І. Борисов, Максим Г. Колодяжний, Дарина П. Євтеєва

*Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка
В. В. Сташиса Національної академії правових наук України, м. Харків, Україна*

Мета. Метою дослідження є групування наслідків пандемії COVID-19 за різними критеріями, що дозволить уточнити їх обсяг, визначити різноманіття, а також у разі потреби вжити заходів для подальшого упередження.

Матеріали і методи. Емпіричною базою дослідження є офіційній статистичні дані опитування громадян (2388 осіб) та фахівців у галузі економіки та фінансів (116 осіб). Методи дослідження: класифікація, анкетування, статистичний, аналіз, контент-аналіз.

Висновки. Проведено класифікацію пандемії COVID-19 за низкою критеріїв; окреслено її значення для теорії й практики у всіх її проявах, що виражається, зокрема, у: з'ясуванні у загальних рисах сутності класифікації як універсального наукового методу; пізнанні широкої палітри трансформацій соціальних та інших явищ і процесів, що відбулись унаслідок поширення хвороби COVID-19; глибшому вивченні сутності самого коронавірусного захворювання, наслідки якого не зводяться лише до епідемічних й медичних аспектів соціальної дійсності; визнанні факту появи на глобальному рівні нової умови (пандемії), яка значно прискорила перехід людства загалом й українського суспільства зокрема у стан сингулярності; актуалізації врахування множинності постпандемічних соціальних змін з метою вироблення дієвої державної політики, спрямованої на зменшення людських втрат, соціально-економічних збитків, формування сприятливого правового середовища й забезпечення епідемічного благополуччя населення України.

Ключові слова: пандемія, COVID-19, наслідки, класифікація.

---

¹ *Примітка.* Матеріал підготовлено на виконання проекту «Соціально-правові та кримінологічні наслідки поширення пандемій та шляхи їх усунення в Україні» (реєстр. номер 2020.01/0155), що виконується за підтримки Національного фонду досліджень України.

СТИГМАТИЗАЦІЯ, ПОВ'ЯЗАНА ІЗ COVID-19 З ТОЧКИ ЗОРУ ПІДХОДУ, ЗАСНОВАНОГО НА ПРАВАХ ЛЮДИНИ

Сергій С. Вітвіцький¹, Маріанна І. Любченко², Олексій О. Любченко²

¹ *Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Маріуполь, Україна*

² *Полтавський юридичний інститут Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, м. Полтава, Україна*

Мета. У статті зроблена спроба проаналізувати, які відповіді дає сучасна рамка прав людини на проблеми стигматизації в умовах поширення коронавірусної інфекції.

Матеріали та методи. Ураховуючи специфіку теми та поставлені цілі, під час написання статті були використані такі методи: логічний при дослідженні феноменів «стигма», «стигматизація», порівняльно-правовий метод, формально-юридичний метод (при дослідженні міжнародних документів). Задля розкриття теми було використано такі матеріали: наукові роботи (статті, розділи книг, аналітичні матеріали, звіти та ін.), міжнародно-правові акти, судові рішення (рішення Європейського суду з прав людини, рішення Верховного Суду США, рішення національних судів різних країн).

Висновки. Через більше ніж рік з моменту поширення COVID-19 стало однозначно зрозуміло, що окрім надзвичайно катастрофічного впливу на здоров'я та життя людей, пандемія, а також викликані нею карантинні обмеження, мають глибокі, а часом і радикальні соціальні наслідки. Стигматизація людей на підставі їх інфікування COVID-19 (у тому числі можливого) стала однією з таких. Сучасна міжнародна правозахисна рамка дозволяє оцінювати такі процеси на предмет дотримання прав людини. Імплікації про гідність та приватність як найвищі соціальні цінності відкривають шлях до пошуку юридичних механізмів захисту людей, які є носіями тієї чи іншої хвороби, від стигматизуючих вчинків. Це демонструють розвинені судами правові обґрунтування – ЄСПЛ як наднаціональним та національними Верховними та федеральними судами, які стали предметом аналізу у межах цієї статті.

Ключові слова: стигматизація, COVID-19, права людини, гідність, право на приватність, дискримінація.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19

Віктор М. Балуок¹, Юлія І. Остапенко¹, Лариса П. Гринько²

¹ *Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
м. Харків, Україна*

² *Полтавський юридичний інститут Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, м. Полтава, Україна*

Мета статті – проаналізувати стан дотримання прав людини під час запровадження різними країнами заходів для протидії стрімкому поширенню пандемії COVID-19.

Матеріали та методи. Дане дослідження базується на казахських, угорських, українських, грузинських, британських, азербайджанських, німецьких, французьких, індійських, китайських, південноафриканських, бразильських наукових публікаціях. Додатково були використані статистичні дані, думки експертів, доктринальні ідеї та огляди. Крім того, у процесі дослідження для досягнення мети використовувався комплекс загальнонаукових і спеціальних методів пізнання, зокрема, порівняльно-правовий метод, системно-структурний метод, метод узагальнення, метод аналізу та синтезу.

Висновки. Заходи реагування, вжиті країнами в період COVID-19, які спричиняють зміни у правовому регулюванні суспільних відносин, їх обґрунтованість та спрямованість на досягнення мети захисту, мають ґрунтуватися на демократичних засадах, обмеження прав людини мають відповідати загрозі, межі втручання повинні бути обґрунтованими.

Ключові слова: пандемія COVID-19, права людини, дотримання прав, захист прав людини.

ВАКЦИНАЦІЯ В СИСТЕМІ ПРАВ І ОBOB'ЯЗКІВ ЛЮДИНИ: ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Віктор В. Городовенко, Лариса Г. Удовика, Тетяна О. Шеховцова

Запорізький національний університет, м. Запоріжжя, Україна

Мета: визначення проблем і перспектив запровадження обов'язкової вакцинації проти COVID-19 у контексті дотримання прав і свобод людини і громадянина на основі узагальнення і систематизації зарубіжного досвіду реалізації таких заходів.

Матеріали та методи: У дослідженні використано сукупність філософсько-світоглядних підходів, загальнонаукових та спеціальних методів і засобів наукового пізнання, зокрема цивілізаційного й аксіологічного підходів, діалектичного, догматичного, компаративного й статистичного методів. Емпіричною базою дослідження є статистичні дані у сфері охорони здоров'я європейських країн, узагальнення практики здійснення вакцинації. У дослідженні використано міжнародні та європейські нормативно-правові акти й документи у сфері прав людини, національне законодавство зарубіжних країн.

Висновки: вакцинація є важливою складовою фундаментального права на здоров'я. Міжнародні нормативно-правові акти, присвячені регулюванню прав людини, зокрема, права на здоров'я, не дають однозначної відповіді на питання, чи є вакцинація правом або обов'язком особи, що призводить до існування широкого спектру політик і моделей вакцинації. Існування широкого спектру політик і практик у державах-учасниках Конвенції робить допустимим застосування більш імперативних підходів до імунізації, зокрема, у випадках, коли добровільної вакцинації виявиться недостатньо для забезпечення порогу колективного імунітету. У більшості держав вакцинація від COVID-19 здійснюється на добровільних засадах, водночас ускладнення епідеміологічної ситуації призводить до того, що деякі країни йдуть шляхом впровадження обов'язкової вакцинації, яка може стосуватись як окремих категорій населення (Франція, Греція, Україна), так і населення у цілому (Таджикистан, Туркменістан).

Ключові слова: вакцинація, права людини, обов'язки людини, обов'язки держави, міжнародні правові акти.

ВПЛИВ ЕПІДЕМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ НА ДОТРИМАННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ: ІНФОРМАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

Марія Г. Шульга¹, Анатолій В. Мазур², Юрій В. Георгієвський¹

¹ Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
м. Харків, Україна

² Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро, Україна

Метою статті є інформування про результати вивчення впливу епідеміологічної ситуації на можливості реалізації прав і свобод у глобальному інформаційному просторі на міжнародному, регіональному та національному рівнях (на прикладі Польщі та України).

Матеріали та методи: Пропоноване дослідження ґрунтується на емпіричних та аналітичних даних ВООЗ, конвенційних нормах щодо захисту прав і свобод, протиепідемічному законодавстві України та Польщі, доповідях європейських та міжнародних інституцій з прав людини. Разом було проаналізовано понад ста джерел інформації, з-поміж них нормативно-правові акти, наукові статті. Автори використовували методи дослідження діалектичний, порівняльний, аналітичний, синтезу, системного аналізу.

Висновки: (а) пріоритет прав і свобод людини над інтересами суспільними під час боротьби із раніше невідомим швидко поширюваним коронавірусом, у процесі надання медичної допомоги – парадигма, яка, схоже, підлягає перегляду в умовах «синдемії» на тлі «інфодемії»; (б) епідеміологічна ситуація й права людини є явищами взаємозалежними в глобалізованому інформаційному просторі; відтак канали офіційного та неофіційного інформування, а також зміст інформації, коли вона є об'єктивною, оперативною, достатньо повною, – усе це робить комунікацію «особа – держава» ефективною; (в) комунікація на рівні регіонального та міжнародного спілкування під час пандемії має бути повноцінною та регулярною.

Ключові слова: права і свободи, пандемія, синдемія, інформація, інфодемія, відступ від міжнародного договору

ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ, НАРОДЖЕНИХ СУРОГАТНОЮ МАТЕР'Ю ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19

Марія В. Менджул¹, Вікторія В. Надьон², Жанна О. Рекова²

¹ *Ужгородський національний університет, Україна*

² *Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна*

Мета: проаналізувати практику вирішення проблем захисту прав дітей, народжених від сурогатних матерів, в контексті пандемії COVID-19.

Матеріали та методи. Під час дослідження застосовано міждисциплінарний підхід до аналізу проблеми захисту прав дітей, народжених від сурогатних матерів, в умовах пандемії COVID-19. Цей підхід включає діалектичні, порівняльно-правові, статистичні та системні методи. У дослідженні були використані наукові розробки в галузі проблем захисту прав дітей, народжених від сурогатних матерів, міжнародні акти, законодавство, статистичні дані.

У статті проаналізовано ставлення деяких країн, наприклад, Австрії, Бельгії, Пакистану тощо до питання про надання можливості особам брати участь у процедурі сурогатного материнства.

Встановлено, що хоча розуміння сурогатного материнства однакове для всіх держав, існує досить різний підхід до можливості його застосування. Питання щодо надання дитині, народженій сурогатною матір'ю, даних про її генетичне походження (за відсутності генетичного зв'язку із законними батьками) слід вирішувати на основі такого підходу: збереження балансу інтересів між батьками та дитиною, враховуючи принцип найкращих інтересів дитини.

На законодавчому рівні пропонується встановити право дитини після досягнення нею повноліття (18-ти років) на отримання інформації про її генетичне походження за відсутності генетичного зв'язку з обома або одним з батьків.

Висновки. На підставі аналізу статистичних даних було зроблено висновок про неприпустимість закриття кордонів та обмеження в'їзду іноземців для возз'єднання з дітьми, народженими сурогатними матерями. Крім того, розроблені пропозиції щодо регулювання процедури сурогатного материнства. Запропоновано створити реєстр осіб, які бажають

застосувати процедуру сурогатного материнства, а також реєстр дітей, народжених сурогатними матерями в Україні. Крім того, в Україні має бути запроваджено примусове ліцензування посередницької діяльності із сурогатного материнства.

Ключові слова: сурогатне материнство, дитина, генетичні батьки, допоміжні репродуктивні технології, пандемія COVID-19.

НЕДІЙСНІСТЬ ДОГОВОРІВ У СФЕРІ НАДАННЯ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ ЯК СПОСІБ ЗАХИСТУ ІНТЕРЕСІВ ПАЦІЄНТІВ

Роман І. Таш'ян

*Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
м. Харків, Україна*

Мета: розкрити суттєві ознаки договорів про надання медичних послуг. Автор також зосередив увагу на підставах недійсності таких договорів – укладенні договору про надання медичних послуг без ліцензії чи дозволу, забороні деяких медичних послуг або методів лікування, нав'язування непотрібних медичних послуг, не відповідності змісту договору корпоративним нормам, шахрайству. Значна частина роботи присвячена наслідкам недійсності договору – поверненню отриманих за договором грошей та відшкодуванню шкоди.

Матеріали та методи. Дослідження базується на законодавчих актах країн Європейського Союзу, США та інших. Автор також використовує акти міжнародного права у сфері медичних послуг та прецеденти судової практики.

Висновки. Хоча недійсність договорів у сфері медичних послуг не є одним із найпоширеніших способів захисту прав пацієнта, вона у багатьох випадках є важливою для кваліфікованого надання медичних послуг. Пацієнт має право звернутися з позовом про недійсність договору. Повернення грошей, сплачених пацієнтом, а також відшкодування заподіяної шкоди можуть застосовуватися не тільки в рамках деліктного законодавства, але й в якості відповідальності за порушення договору.

Ключові слова: договори у сфері медичних послуг, недійсність договору, реституція.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ «БІОЛОГІЧНОГО» ЗАХИСТУ ШЛЮБУ І СІМ'Ї: ПИТАННЯ БАЛАНСУВАННЯ МІЖ ПРАВОМ НА МЕДИЧНУ ТАЄМНИЦЮ І ПРАВОМ НА СВІДОМИЙ ШЛЮБ

*Оксана М. Пономаренко¹, Юрій А. Пономаренко²,
Катерина Ю. Пономаренко³*

¹ *Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди, Україна*

² *Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна*

³ *Національний аерокосмічний університет –
Харківський авіаційний інститут, Україна*

Мета цієї статті – проаналізувати державну політику декількох держав щодо створення ефективного механізму, при якому особи, які вступають в шлюб, зможуть отримати необхідну інформацію про стан здоров'я один одного і тим самим прийняти обґрунтоване рішення про реєстрацію шлюбу, захист здоров'я один одного і майбутнього потомства.

Матеріали і методи. В ході дослідження був проведений порівняльний аналіз правових засобів, що використовуються деякими державами в області біологічного захисту шлюбу. Перш за все, було проведено дослідження сімейного законодавства держав з різними підходами до системи дошлюбного медичного огляду осіб, які укладають шлюб. Крім того, використовувалися наукові праці вчених з різних країн, об'єктом вивчення яких стали проблеми, пов'язані з біологічним захистом шлюбу. У роботі також використовувалися результати опитувань, які проводилися в деяких країнах і висвітлювалися в опублікованих наукових роботах.

Висновки. Інформація про здоров'я має важливе значення при прийнятті рішення про шлюб. Приховування такої інформації може серйозно зашкодити здоров'ю партнера і дітям, народженим в такому союзі. Завдання держави – знайти золоту середину, в якій баланс інтересів людини, при медичному огляді якої виявлено проблеми зі здоров'ям (право на медичну таємницю), з одного боку, і особи, з якою планується зареєструвати шлюб (право на охорону здоров'я; право на добровільність шлюбу).

При цьому акцент у державній політиці щодо біологічного захисту сім'ї має бути зроблений на превентивних заходах, у тому числі неправових засобах інформаційного характеру.

Ключові слова: дошлюбний медичний огляд, інформація про стан здоров'я, договір, кримінальна відповідальність.

РЕПРОДУКТИВНІ ПРАВА ТА ДЕЯКІ ОБМЕЖЕННЯ У ЇХ ЗДІЙСНЕННІ (НА ПРИКЛАДІ АВСТРІЇ І КИТАЮ)

Роман А. Майданик, Катерина В. Москаленко

*Навчально-науковий інститут права Київського національного університету
імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна*

Мета. Метою дослідження є аналіз приписів міжнародних нормативно-правових актів, якими врегульовано обмеження репродуктивних прав та визначення, чи відповідають цим приписам обмеження, запроваджені двома різними національними правовими системами – Австрії і Китаю.

Матеріали та методи. Дослідження ґрунтується на вивченні міжнародних нормативно-правових актів, практики Європейського суду з прав людини, норм національного законодавства Австрії і Китаю та наукових статей. У проведенні дослідження використані методи діалектики, формальної логіки, синтезу і аналізу, історичний метод, порівняльно-правовий метод та метод моделювання.

Висновки. Автори дійшли висновку, що хоча право на репродуктивний вибір закріплено низкою міжнародних конференцій і передбачено міжнародними та регіональними нормативно-правовими актами, в окремих випадках приписами національного законодавства встановлюються обмеження у здійсненні репродуктивних прав. Такі обмеження можуть бути радикальними (наприклад, згідно з політикою Китаю щодо контролю народжуваності) та ліберальними (норми австрійського законодавства про заборону донорства гамет).

Ключові слова: репродуктивні права, обмеження у здійсненні репродуктивних прав, Європейський суд з прав людини

ПРАВОВІ ОСНОВИ ЗАСТОСУВАННЯ ДОПОМІЖНИХ РЕПРОДУКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВ

Вікторія В. Надьон¹, Марія В. Менджул², Ольга І. Котляр²

¹ *Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
м. Харків, Україна*

² *Ужгородський національний університет, Україна*

Мета. Провести порівняльно-правовий аналіз законодавства України та інших держав щодо використання допоміжних репродуктивних технологій (далі – ДРТ).

Матеріали та методи. Під час дослідження застосовано міждисциплінарний підхід до аналізу проблеми застосування допоміжних репродуктивних технологій. Цей підхід включає діалектичні, порівняльно-правові, статистичні та системні методи. У дослідженні були використані наукові розробки в галузі проблем застосування ДРТ, міжнародні акти, законодавство, статистичні дані.

Встановлено підходи до класифікації сурогатного материнства відповідно до медичних та правових критеріїв. Були виділені країни, які дозволяють і обмежують використання сурогатного материнства.

Досліджено українське законодавство щодо сурогатного материнства та інших ДРТ. Обґрунтовано доцільність прийняття спеціального закону для регулювання використання ДРТ в Україні.

Було відзначено, що ДРТ часто використовується в європейському контексті (56%). Водночас існують значні відмінності у правовому регулюванні ДРТ між країнами ЄС, що спричинило поширення так званого «репродуктивного туризму» або «транскордонного репродуктивного догляду», коли громадяни однієї з країн-членів ЄС подорожують до іншої можуть користуватися послугами з питань репродуктивного здоров'я на різних засадах (краща якість послуг, низька ціна, спрощені процедури тощо).

За даними моніторингу, Данія, Бельгія, Ісландія, Швеція, Словенія, Чехія, Естонія та Сербія є провідними у застосуванні ДРТ серед європейських країн.

Результати. Проведене дослідження дає змогу зробити висновок, що законодавство досліджуваних європейських держав та України щодо використання допоміжних репродуктивних технологій досить різне. Європейські держави, окрім Великобританії, дуже обмежені у дозволі досліджень ембріонів. Відзначається, що, по-перше, не всі країни допускають сурогатне материнство; по-друге, встановлюється інший максимальний вік для жінок для застосування ДРТ; по-третє, встановлено різний строк зберігання ембріонів, кріоконсервованих.

Висновки. Визначено, що не всі штати обмежують максимальну кількість ембріонів, імплантованих у матку жінки. Ось чому питання про можливу максимальну кількість імплантованих ембріонів у порожнині матки у спосіб використання ДРТ потребує чіткого правового регулювання як в Україні, так і в країнах ЄС.

Ключові слова: допоміжні репродуктивні технології, сурогатне материнство, законодавство, Україна, країни ЄС.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІЗИЧНОГО ТА ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я СПОРТСМЕНІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ТРУДОВОГО ПРАВА

Олена В. Москаленко¹, Наталія О. Мельничук², Денис О. Новіков³

¹ Державний біотехнологічний університет, м. Харків, Україна

² Інститут права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна

³ Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, Україна

Мета. Визначити проблеми виключення спортсменів зі сфери дії трудового права; охарактеризувати основні прекарні практики у спорті, що суперечать трудовому законодавству та призводять до травмування спортсменів.

Матеріали та методи. Матеріали дослідження охоплюють аналіз наукової літератури, нормативно-правових актів та судової практики. Загальнотеоретичними методами, використаними у дослідженні, є методи порівняння, синтезу, узагальнення. Емпіричні методи дослідження пов'язані зі статистичною обробкою звітів міжнародних та регіональних організацій (Організація Об'єднаних Націй, Міжнародна організація праці, Європейська комісія, FICA, FIFPro, EU Athletes) служать для об'єднання та графічного відображення інформації у сфері фізичного та психічного здоров'я спортсменів.

Висновки. Прекарна практика у спорті поширена, охоплює усіх спортсменів (від елітних до непрофесійних) та становлять загрозу для їх здоров'я та працездатності. Виявлено прямий зв'язок між регулюванням праці спортсменів та їх фізичним та психічним здоров'ям. Неспроможність захистити трудові права збільшує ризик інвалідності для спортсменів. Міжнародне співтовариство та національні держави мають скоротити застосування так званого «спортивного виключення» та створити правові механізми переведення праці спортсменів до сфери дії трудового законодавства.

Ключові слова: спортсмени, охорона здоров'я, прекарність, трудове право, медичне право.

УРАХУВАННЯ СТАНУ ЗДОРОВ'Я ОСОБИ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ЩОДО НЕЇ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ

Оксана П. Кучинська¹, Юлія В. Циганюк², Сергій О. Шульгін³

¹ *Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна*

² *Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова,
м. Хмельницький, Україна*

³ *Офіс Генерального прокурора, м. Київ, Україна*

Мета. Встановити оптимальні шляхи вирішення наукової проблеми про те як стан здоров'я особи може вплинути на обрання щодо неї, зміни чи скасування запобіжного заходу, а також встановити стан справ та наукові підходи до врахування стану здоров'я особи при застосуванні щодо неї запобіжних заходів.

Матеріали та методи. Це дослідження було проведено у 2021 році. У статті, як емпірична база, використанні 2 рішення Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ), 5 матеріалів аналітичних досліджень проведених міжнародними організаціями, а також 2 нормативно-правових документа.

Застосовані методи загальнонаукові (індукції, синтезу, системний метод), а також спеціальні наукові методи (спеціально-юридичний метод, порівняльно-правовий).

Висновки. Урахування стану здоров'я особи при застосуванні щодо неї запобіжних заходів має відбуватись під час обрання, зміни або скасування запобіжного заходу. При цьому необхідно звернути увагу на медичний та правовий критерії його обрання.

Урахування стану здоров'я при обранні запобіжного заходу має відбуватись хоча б в одному з наступних випадків:

– стан здоров'я особи передбачає застосування запобіжного заходу такого виду при обранні якого вона зможе реалізувати гарантоване Конституцією право на охорону здоров'я;

– стан здоров'я особи при обраному запобіжному заходу погіршився і особа потребує пом'якшення умов запобіжного заходу з метою ефективного лікування;

– особа під час тримання під вартою захворіла, а умови надання медичної допомоги в місцях тримання під вартою не можуть оперативно забезпечити її належне лікування;

– необхідно недопустити зараження інших осіб, як правило тих, хто тримається під вартою.

Ключові слова: здоров'я, право на охорону здоров'я, запобіжний захід, тримання під вартою.

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ТРАНСПЛАНТАЦІЇ В СИСТЕМІ ЗАПОБІГАННЯ НЕЗАКОННІЙ ТОРГІВЛІ ОРГАНАМИ, ТКАНИНАМИ ТА КЛІТИНАМИ

Андрій М. Орлеан¹, Інна В. Берднік², Михайло С. Пузирьов³

¹ *Тренінговий центр прокурорів України, м. Київ, Україна*

² *Чернігівський політехнічний національний університет, м. Чернігів, Україна*

³ *Академія державної пенітенціарної служби України, м. Чернігів, Україна*

Мета. Дослідити особливості міжнародно-правового регулювання трансплантації органів, тканин та клітин в системі запобігання незаконній торгівлі та на основі аналізу міжнародних актів сформулювати пропозиції щодо імплементації його норм до сучасного національного законодавства європейських країн.

Матеріали та методи. При дослідженні були використані міжнародні акти у сфері захисту прав людини при трансплантації органів, тканин та клітин із застосуванням сукупності філософських підходів, загальнонаукових та спеціальних юридичних методів дослідження.

Висновки. Проаналізувавши міжнародні акти у сфері трансплантації органів, тканин та клітин, можна дійти висновку про необхідність прийняття міжнародного правового акту з питань трансплантології та інкорпорації його положень до національного законодавства, що забезпечить правове підґрунтя для формування внутрішньої державної політики, запровадження управлінсько-правових заходів з метою створення ефективної системи протидії незаконній торгівлі органами, тканинами та клітинами й забезпечення прав і свобод людини у сфері трансплантології.

Ключові слова: трансплантація органів і тканин, біологічна експлуатація людини, торгівля людьми, імплементація, біотехнології.

ПРАВОВІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ РОБОТОТЕХНІКИ НА ОСНОВІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СУДОВІЙ ПСИХІАТРІЇ

Інга Кудейкіна¹, Марина Лосевича¹, Наталія О. Гуторова²

¹ Ризький університет імені Страдіня, Рига, Латвія

² Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України, Харків, Україна

Метою цього дослідження є аналіз можливостей використання робототехніки на основі штучного інтелекту в судовій психіатрії для оцінки суспільної небезпеки психічно неповноцінних осіб або осіб, що страждають на психічних захворювання, для вдосконалення законодавчої бази, що регулює застосування примусових медичних заходів.

Матеріали та методи. Це дослідження базується на нормативних актах Латвійської Республіки та України, а також юридичній практиці Латвійської Республіки. Використовувалися діалектичний, порівняльний, аналітичний, синтетичний методи, метод системного аналізу та соціологічні методи дослідження.

Висновки. У судовій психіатрії можуть і мають використовуватися різні автоматизовані системи, включаючи робототехніку на основі штучного інтелекту. Остання ефективно покращить процес досягнення цілей у судовій психіатрії та допоможе запобігти суб'єктивним помилкам. У той же час, застосування робототехніки на основі штучного інтелекту в судовій психіатрії вимагає єдиних медичних та правових критеріїв для недопущення порушення прав людини.

Ключові слова: штучний інтелект, примусові медичні заходи, небезпека для населення, оцінка небезпеки для населення, психіатрія, робототехніка.

ОБШУК ТА ВИЛУЧЕННЯ ЗАБОРОНЕНИХ ПРЕДМЕТІВ З ТІЛА ЛЮДИНИ: МЕДИКО-ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Олександр М. Дроздов¹, Сергій О. Шульгін², Оксана В. Лазукова¹

¹ Національний юридичний університет України імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна

² Офіс Генерального прокурора, Київ, Україна

Мета. На основі проведеного дослідження розробити наукову концепцію медико-процесуальних аспектів обмеження права особи на фізіологічну цілісність пов'язаних із вилучення заборонених предметів з її тіла та сформулювати рекомендації щодо їх провадження у практику правозастосування.

Матеріали та методи. Емпіричною основою дослідження стали 5 рішень ЄСПЛ, результати опитування прокурорів, слідчих та адвокатів, опрацювання матеріалів кримінальних проваджень. Для демонстрації способу переховування заборонених речовин у тілі людини, використано фотографічне зображення за результатами обстеження особи з використанням сканера проведеного службовими особами митної служби. Методологічну основу дослідження становить комплексне поєднання загальнонаукових та спеціальних методів, зокрема системно-структурний, порівняльно-правовий; соціологічний; статистичний; а також метод узагальнення.

Висновки. Вилучення доказів з тіла людини є саме обшуком особи пов'язаним із роздяганням, підставою для проведення якою повинно бути рішення суду, а у невідкладних випадках, прокурора. Ця слідча дія повинна проводитись за обов'язкової участі лікаря. З цією метою необхідно розробити відповідний медичний протокол.

Ключові слова: права людини; заборона катування; особиста недоторканність; допустимість доказів; обшук пов'язаний з роздяганням.

НАРКОПОЛІТИКА УКРАЇНИ ЩОДО РОЗЛАДІВ ПСИХІКИ ТА ПОВЕДІНКИ ВНАСЛІДОК ВЖИВАННЯ ПСИХОАКТИВНИХ РЕЧОВИН: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Тетяна А. Павленко¹, Вікторія А. Мозгова²

¹ Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, Україна

² Громадська організація «Український інститут майбутнього», м. Київ, Україна

Мета цього дослідження полягає у проведенні огляду сучасного стану наркополітики України, передусім, щодо реакції кримінальної юстиції на злочини, вчинені особою під впливом наркозалежності та виробленні пропозицій щодо її подальшого розвитку, з урахуванням міжнародних стандартів і кращих іноземних практик.

Матеріали та методи. Дослідження засновано на діалектичних, системних та структурних, порівняльно-правових методах, методі аналізу та синтезу. Використані дані українських і міжнародних інституцій: Управління ООН з наркотиків та злочинності (UNODC), результати національного соціологічного дослідження, проведеного компанією «Нью Імідж Маркетинг груп» на замовлення ГО «Український інститут Майбутнього» в рамках проекту Анни Міщенко та Вікторії Мозгової «Наркотична та алкогольна залежність: безпека суспільства, захист неповнолітніх, психічне здоров'я».

Висновки. Гарантування та забезпечення прав і свобод людини має бути пріоритетом у політиці сучасних держав без будь-яких дискримінацій. І в основі має знаходитися наркополітика держави щодо профілактики розладів психіки та поведінки внаслідок вживання психоактивних речовин, пошуку та впровадження дієвих заходів з вирішення проблеми таких розладів та мінімізації їх негативних наслідків. Сучасна ситуація, за якої кримінальна юстиція не враховує особливості осіб, які вчинили кримінальні правопорушення у зв'язку із наявністю у них розладу психіки внаслідок вживання психоактивних речовин, не є ефективною з точки зору профілактики рецидивної злочинності і забезпечення громадської безпеки. Правопорушники, які вчинили злочин у зв'язку з наркозалеж-

ністю, потребують, в першу чергу, лікування (реабілітації) та соціальної допомоги з метою превенції вчинення ними нових злочинів. Така реабілітація має бути абсолютно доступною, ефективною та диференційованою, залежно від психоактивних речовин, які вживає особа. Забезпечуючи таке лікування, держава тим самим будує систему отримання допомоги іншими особами (близькими, рідними наркозалежного).

Ключові слова: наркозалежність, психоактивні речовини, наркополітика, медико-психологічна реабілітація.

ДОСЛІДЖЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЕМБРІОНІВ ЛЮДИНИ IN VITRO: ЮРИДИЧНІ МЕЖІ

Наталія М. Квіт¹, Сібілла В. Булеца², Василь В. Копча²

¹ Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

² Ужгородський національний університет, Україна

Мета. Метою дослідження є вивчення зарубіжного досвіду у сфері правового регулювання використання ембріонів in vitro, щоб запропонувати шляхи заповнення прогалин у чинному законодавстві України та приведення його у відповідність до міжнародного права.

Матеріали та методи. Предметом дослідження було правове регулювання використання досліджень ембріонів in vitro, що повністю виходить за рамки чинного законодавства України. Саме тому були проаналізовані європейські моделі регулювання. Досвід Німеччини та Угорщини у сфері регулювання використання ембріонів in vitro було взято за приклад проведено порівняння з чинним законодавством України.

Висновки. Оскільки використання неімплантованих ембріонів знаходиться поза межами правового поля, анатомічні матеріали мертвого ембріона, незалежно від того, імплантовані вони чи ні, можуть бути видалені як для наукових досліджень у законодавчих рамках (за умови затвердження комітетом з етики), так і з терапевтичними мети (для трансплантації клітин) з урахуванням відповідних запропонованих змін до законодавства з метою дотримання вимог Конвенції про права людини та біомедицину (ст. 18). Натомість створення та подальше використання ембріонів для будь-яких цілей, крім репродуктивних, є незаконним і має бути заборонено законом із застосуванням відповідних кримінальних покарань. Право розпоряджатися ембріонами для дослідницьких цілей може бути надано жінкою та чоловіком, для якого був створений ембріон, за умови інформованої згоди та згоди на обробку персональних даних.

Ключові слова: ембріон людини, наукові дослідження, ембріональні стовбурові клітини, законодавство.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК ПЕРЕДУМОВА ПРЕВЕНТИВНОЇ МЕДИЦИНИ

Наталя Д. Козут

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», м. Київ, Україна

Вступ. Охорона навколишнього середовища стає надзвичайно важливою, оскільки постійно виникають нові види забруднення, а наукові дослідження в цій сфері дуже повільно приводять до законодавчих змін.

Мета. Дослідити беззаперечні результати наукових досліджень в зазначеній сфері, які не відображені в законодавстві ЄС і розробити шляхи їх можливого правового врегулювання.

Матеріали та методи. Дослідження здійснено з допомогою як загальнонаукових, так і спеціально юридичних методів наукового пізнання. Емпірична база: міжнародні нормативно-правові акти; національні норми країн ЄС; судові рішення; статистика; юридичні, екологічні та медичні статті.

Висновки. Правове врегулювання екологічних стандартів у всіх сферах забруднень – значно економічніший та безпечніший для екології та захисту прав людини шлях у порівнянні з виробленням судової практики. Результати наукових досліджень в сфері медицини та екології мають бути відображені в сучасному законодавстві.

Ключові слова: охорона навколишнього середовища; безпека продуктів харчування; право на здоров'я.

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА ЯК ГАРАНТІЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

Олена М. Батигіна¹, Богдан В. Дерев'янку², Тетяна В. Хайлова³

¹ *Полтавський юридичний інститут Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, м. Полтава, Україна*

² *Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України, м. Київ, Україна*

³ *Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Маріуполь, Україна*

Мета. Дослідити теоретичну та правову базу, що регулює відповідну сферу гарантування продовольчої безпеки, забезпечення здорового, достатнього та безпечного харчування. Розглянути право людини на продовольчу безпеку як основу охорони здоров'я, основу реалізації права на здоров'я та життя.

Матеріали та методи. У дослідженні аналізуються та використовуються нормативно-правові акти національного законодавства, міжнародні акти, дані міжнародних організацій та судових органів, результати наукових робіт вчених. За допомогою наукових методів з медико-правової точки зору забезпечення продовольчої безпеки визначається як гарантія реалізації права на здоров'я людини.

Висновки. Продовольча безпека та харчування є центральним для особистості та фундаментальним чинником усього суспільства щодо дотримання та реалізації права людини на здоров'я. Тому вивчення вимог, які забезпечують умови для підтримки та поліпшення здорового, достатнього, поживного та безпечного харчування людини, є надзвичайно важливим. Відповідний рівень продовольчої безпеки має бути забезпечений окремими урядами та міжнародним співтовариством шляхом розробки, затвердження або впровадження відповідної нормативної бази, а також шляхом створення політичної та інституційної бази. Держави повинні закріплювати право на продовольчу безпеку у своєму внутрішньому законодавстві та, якщо це можливо, у своїх конституціях. Не менш важливим є прийняття рамкового закону про продовольчу безпеку або створення відповідного галузевого законодавства. Також держави повинні надати механізми, які пропонують адекватні, ефективні та своєчасні засоби правового захисту у випадках порушення права на продовольчу безпеку.

Ключові слова: продовольча безпека, право на здоров'я, право на харчування.

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ З ОЗДОРОВЧОЮ ТА РЕКРЕАЦІЙНОЮ МЕТОЮ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ГРОМАДЯН НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я

Алла К. Соколова, Марина К. Черкашина

*Національний юридичний університет України імені Ярослава Мудрого,
м. Харків, Україна*

Мета. Природні ресурси здійснюють вплив на здоров'я людини, і не тільки тому, що вони є частиною навколишнього середовища, в якому знаходиться людина, і яке повинно бути безпечним, але й виходячи з того, що природні ресурси можуть бути використані людиною безпосередньо в якості засобу збереження, підтримання, відновлення основних життєвих сил та здоров'я шляхом реалізації права природокористування. А забезпечення цього права, визначеного в системі екологічних прав, є необхідною передумовою реалізації права людини і громадянина на охорону здоров'я. Отже, метою статті є дослідження наукових засад використання, охорони та збереження оздоровчих та рекреаційних природних ресурсів, а також формулювання пропозицій і рекомендацій щодо удосконалення правового регулювання відповідних екологічних відносин.

Матеріали та методи. Це дослідження базується на емпіричних та аналітичних даних Доповідей Конференцій ООН, Національної Доповіді «Цілі сталого розвитку. Україна», Європейської Конвенції про права людини, правовій доктрині екологічного права, нормативно-правових актах Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України та інших органів державної виконавчої влади, а також міжнародних документах, нормативних актах Європейського Союзу та окремих зарубіжних країн, спеціальній науковій літературі та науково-практичних коментарях до екологічного законодавства України. Аналізуючи практику іноземних держав у сфері цих правовідносин, досліджено національні та міжнародно-правові акти, що регулюють право на здоров'я та право на використання природних ресурсів в оздоровчих та рекреаційних цілях, зокрема, використані порівняльно-правовий, комплексний, формальний, структурний, логічний та функціональний методи поряд з аналітичними та емпіричними засобами дослідження.

Висновки. Основні зусилля країн щодо забезпечення сталого розвитку спрямовані на турботу про людей та їхнє здоров'я. Люди мають право на здорове і плідне життя в гармонії з природою. Тому забезпечення безпеки довкілля та певних природних ресурсів, а також підтримка здоров'я на належному рівні та покращення його стану залишаються важливим питанням. Охорона здоров'я як невід'ємне природне право громадян регламентується майже всіма галузями національного права, серед яких важливу роль відіграють й норми екологічного права.

Україна має досить розвинену систему засобів для досягнення високого рівня ефективного використання природних ресурсів з оздоровчою та рекреаційною метою. Зокрема, виникненню та розвитку лікувально-оздоровчого та медичного туризму в нашій країні сприяють унікальні природні, рекреаційні ресурси та ціла мережа різноманітних лікувально-оздоровчих закладів, які здатні задовольнити досить широкий спектр потреб туристів із метою рекреації та оздоровлення. Проте дана сфера суспільних відносин поки перебуває в Україні у стадії формування, через що важливим є виявлення особливостей правового регулювання використання зазначених природних ресурсів на прикладі європейських країн, а також пропонування заходів, спрямованих на вдосконалення національної правової системи з даного питання.

Законодавство України не повністю розкриває поняття, особливості, класифікацію природних оздоровчих та рекреаційних ресурсів, а тому багато аспектів їх використання, охорони та збереження залишаються невизначеними та незабезпеченими положеннями нормативних актів. У статті розглядаються підходи до вдосконалення чинного екологічного законодавства, що сприяє належному правовому регулюванню використання природних ресурсів в оздоровчих та рекреаційних цілях, створюючи тим самим необхідні умови для забезпечення права на охорону здоров'я. Перш за все, авторами пропонується комплексно переглянути Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», в якому передбачити відповідні юридичні терміни, поняття (з визначенням їх змісту), перелік природних ресурсів, що відносяться до оздоровчих та рекреаційних, закріпити екологічні вимоги щодо їх охорони та збереження. Також при опрацюванні Земельного Кодексу, Лісового Кодексу, Водного Кодексу, Кодексу України Про Надра та Законів України: «Про Рослинний Світ», «Про Тваринний Світ», «Про Охорону Атмосферного Повітря», «Про Природно-заповідний Фонд України», «Про Екологічну

Мережу України» тощо, повинні знайти своє місце у вигляді відповідних Глав конкретні положення щодо забезпечення використання природних ресурсів з оздоровчою та рекреаційною метою. Відповідно, визначені напрями удосконалення чинного, перед усім, екологічного законодавства нашої держави (визначення загальних положень та їх конкретизація в спеціальних Законах та Кодексах) мають на меті зменшення чи нівелювання екологічних загроз як для навколишнього природного середовища, так, в кінцевому рахунку, і для здоров'я населення. Таким чином, вирішення означених проблем сприятиме належному правовому регулюванню використання природних ресурсів з оздоровчою та рекреаційною метою, що у свою чергу створить необхідні умови для здійснення права на здоров'я та його охорону.

Ключові слова: концепція сталого розвитку, природні ресурси, право природокористування, право на охорону здоров'я, правове регулювання використання природних ресурсів в оздоровчо-рекреаційних цілях.

РОЗГОЛОШЕННЯ ТАЄМНИЦІ УСИНОВЛЕННЯ (УДОЧЕРІННЯ): КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ТА МЕДИЧНІ АСПЕКТИ

Вікторія В. Гальцова¹, Сергій О. Харитонов¹, Олексій О. Бондаренко²

¹ Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
м. Харків, Україна

² Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Україна

Мета. Виявити проблеми, що виникають у зв'язку з розголошенням таємниці усиновлення (удочеріння), та на підставі аналізу суспільної небезпечності розголошення таємниці усиновлення (удочеріння) обґрунтувати доцільність встановлення кримінальної відповідальності за таке діяння.

Матеріали та методи. Проаналізовані міжнародні та національні нормативно-правові акти щодо усиновлення (удочеріння) та збереження таємниці усиновлення (удочеріння), а також зарубіжне та українське законодавство про кримінальну відповідальність за розголошення таємниці усиновлення (удочеріння). Авторами використано *системно-структурний метод* під час дослідження таємниці усиновлення (удочеріння) як правового явища. Також у нагоді став *порівняльний метод* дослідження при співставленні кримінального законодавства зарубіжних країн щодо кримінальної відповідальності за розголошення таємниці усиновлення (удочеріння). Завдяки *діалектичному методу* було досліджено проблему таємниці усиновлення (удочеріння) з точки зору взаємозв'язку й взаємодії основних категорій, використаних у роботі щодо розголошення таємниці усиновлення (удочеріння). Крім того використано *метод статистичної обробки* аналітичних даних та результатів опитування стосовно усиновлення (удочеріння) й доцільності збереження таємниці усиновлення (удочеріння).

Висновки. Автори констатують, що усиновлення (удочеріння) дає можливість реалізувати своє невід'ємне право на сімейне виховання, що проголошене у низці міжнародних актів у сфері захисту прав людини. Звертається увага, що в більшості випадків усиновителі бажають зберегти таємницю усиновлення (удочеріння). Доведено негативний вплив розголошення таємниці усиновлення (удочеріння) як на дитину, так і на членів

її родини. Робиться висновок, що суспільна небезпечність та тяжкість наслідків розголошення таємниці усиновлення (удочеріння) є достатніми для доцільності існування її кримінально-правової заборони.

Ключові слова: сирітство, право дитини на сімейне виховання, сімейні відносини.

ДОПІНГ ЯК ГЛОБАЛЬНА ПРОБЛЕМА ХХІ СТОЛІТТЯ ЧЕРЕЗ ПРОТИПРАВНИЙ ВПЛИВ НА РЕЗУЛЬТАТИ ОФІЦІЙНИХ СПОРТИВНИХ ЗМАГАНЬ

Володимир В. Шаблистий, Дмитро О. Анісімов

*Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна*

Мета. Вивчення міжнародного та національного досвіду України щодо правового регулювання відповідальності за протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань у контексті такого його способу вчинення як вживання допінгу задля отримання додаткових аргументів на користь/недоцільність криміналізації таких діянь як квазі-корупційного шахрайства.

Матеріали та методи. У статті використано доктринальні положення вітчизняної та зарубіжної науки щодо відповідальності за протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань шляхом вживання допінгу, національне та зарубіжне кримінальне законодавство, правозастосовну практику та результати соціологічного дослідження. Для цього автори використали методи аналізу та синтезу, порівняльно-правовий метод, метод анкетування та метод узагальнення точок зору, результатів дослідження.

Висновки. Авторами встановлена як відсутність необхідності встановлення кримінально-правової заборони за вживання допінгу спортсменами на весь час професійної кар'єри, так й за вживання допінгу як способу вчинення протиправного впливу на результати офіційних спортивних змагань. Констатована доцільність подальшого вивчення досвіду країн ЄС, Австралії, Канади, США та інших країн щодо правового регулювання відповідальності за протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань, правових наслідків виживання допінгу та відповідної правозастосовної практики у контексті розроблених наукою кримінального права підстав та принципів криміналізації суспільно небезпечних діянь.

Ключові слова: здоров'я людини, спорт, допінг, відповідальність, результати офіційних спортивних змагань.

ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВО-МЕДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СИЛАХ ОБОРОНИ (НА ПРИКЛАДІ ФРАНЦІЇ, НІМЕЧЧИНИ ТА УКРАЇНИ)

*Яна О. Григоренко¹, Олександр Г. Кушніренко²,
Олександр І. Шкуропацький²*

¹ *Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Україна*

² *Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
м. Харків, Україна*

Мета. Визначити та встановити засади організаційно-правового забезпечення військово-медичної діяльності у силах оборони Франції, Німеччини та України, здійснити порівняльно-правовий аналіз указаних засад для виділення кращих практик з можливістю їх поширення у силах оборони сучасних держав.

Матеріали та методи. Це дослідження базується на нормативно-правових актах Англії, Франції, Німеччини, США та України. У статті використано порівняльно-правовий, комплексний, аналітичний метод.

Висновки: дослідження підтвердило, що для належного медичного забезпечення військ вадливе значення відводиться організаційно-правовим засадам військово-медичної діяльності, якими є 1) правові принципи як ключові беззаперечні вимоги до діяльності системи військово-медичних служб; 2) правові засади діяльності військово-медичних служб; 3) інституційний механізм.

Ключові слова: права військовослужбовців, військово-медична діяльність, медичне забезпечення військ, соціальний захист.

ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ТІЛА ЛЮДИНИ ПІСЛЯ ЇЇ СМЕРТІ

Олена І. Антонюк¹, Іван І. Вишнівецький²

¹ *Міністерство юстиції України, Українська асоціація клінічних досліджень, м. Київ, Україна*

² *Національний медичний університет імені О. О. Богомольця, Українська асоціація клінічних досліджень, м. Київ, Україна*

Мета. Визначення правової природи та підстав дослідження лікарських засобів з використанням тіла людини після встановлення факту її біологічної смерті.

Матеріали та методи. Це дослідження базується на аналізі норм міжнародного права та законодавства окремих держав щодо допустимості дослідження лікарських засобів з використанням тіла людини після встановлення факту її біологічної смерті. Дослідження здійснювалося із застосуванням методів діалектичної і формальної логіки, загальнонаукових і спеціальних юридичних методів дослідження.

Висновки. Обґрунтовано можливість організації і проведення дослідження з використанням тіла людини після констатації факту її біологічної смерті як наукового дослідження, відмежовані такі дослідження від суміжних видів досліджень лікарських засобів, запропоновано унормування порядку проведення даних досліджень у межах доклінічного вивчення лікарських засобів та експертизи матеріалів доклінічного вивчення лікарських засобів.

Ключові слова: наукові дослідження лікарських засобів, клінічні випробування, доклінічні випробування, тіло людини, констатація смерті.

ПРАВО НА ЖИТТЯ З ТОЧКИ ЗОРУ ОСОБИСТІСНОЇ АВТОНОМІЇ У ПРИЙНЯТТІ РІШЕННЯ ПРО ЕВТАНАЗІЮ (ОГЛЯД ПРАКТИКИ ЄСПЛ ТА ЗАКОНОДАВСТВА ОКРЕМИХ КРАЇН)

Наталія М. Ахтирська¹, Юрій В. Гродецький²

¹ *Інститут права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна*

² *Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна*

Мета. На основі національного законодавства іноземних держав виокремити особливості правового регулювання реалізації права на евтаназію, проаналізувати правозастосовну практику з цього питання, а також окреслити українські перспективи узаконення евтаназії.

Матеріали та методи. Емпіричною базою дослідження є законодавство деяких Європейських країн (Бельгія, Іспанія, Італія, Португалія, Нідерланди) та Канади; рішення Європейського суду з прав людини щодо права на добровільну смерть та зобов'язань держав; результати проведеного авторами анкетування 750 пересічних осіб.

Методологічною основою дослідження стали філософсько-світоглядні погляди щодо життя, смерті та права визначеності, формально-логічний метод (аналіз, синтез, індукція, дедукція та ін.), порівняльний, аналітичний, статистичний, соціологічний методи пізнання, а також синергетичний підхід.

Висновки. Питання правової регламентації евтаназії є багатофакторним, соціально обумовленим, таким, що потребує позитивної дії держави як в сенсі нормативного закріплення/чи заборони, так і належного забезпечення громадян на охорону здоров'я. Законодавче забезпечення права людини на «гідну смерть» продиктоване, певною мірою, запитом суспільства, тому передувати законопроектним роботам має діалог з ним.

Що стосується України, то вочевидь прийняття такого закону є передчасним. І хоча за результатами опитування громадян щодо відношення до евтаназії та доцільності введення такого закону в Україні, 57% позитивно сприймають досвід інших держав, а 41% висловились за потребу

ухвалення відповідного закону в Україні, реально оцінити їх думку не видається можливим через необізнаність особливостей законодавства країн, де евтаназія дозволена.

Ключові слова: паліативна допомога, якість життя, евтаназія, права людини, право на гідну смерть.

ЕВОЛЮЦІЯ ІДЕЇ «ЗДОРОВ'Я» У ПРАВОВОМУ ЛАНДШАФТІ: СПРОБА ВИЯВЛЕННЯ КРИТИЧНИХ АСПЕКТІВ

Євдокія Дж. Стрельцова¹, Євген Л. Стрельцов², Едуард Е. Кузьмін²

¹ Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, Україна

² Національний університет «Одеська юридична академія», м. Одеса, Україна

Вступ. На тлі спалахів масових захворювань посилена увага приділяється різним проблемам здоров'я та здатності законодавства реагувати, що, у свою чергу, приводить до необхідності переосмислення їх взаємовідносин.

Мета. Загальна мета дослідження – пролити світло на еволюцію розуміння поняття «здоров'я» у правовій сфері, намагаючись виявити його критичні аспекти.

Матеріали та методи. Дослідження являє собою комплексний аналіз великої кількості наукових публікацій та положень міжнародного права крізь призму принципів конкретності та об'єктивності у поєднанні з методологічним плюралізмом, включаючи філософські, загальнонаукові, теоретичні, загальні та спеціальні юридичні методи дослідження.

Висновки. Зважаючи на еволюцію ідеї «здоров'я» у правовому ландшафті, зазначається, що, в нинішньому контексті «здоров'я» слід сприймати не тільки як індивідуальну та колективну ознаку, а й власне як цінність, законне право, а також обов'язок держави.

Ключові слова: коронавірус, здоров'я, громадське здоров'я, Всесвітня організація охорони здоров'я, міжнародне співробітництво

КОНЦЕПТ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я У ВИМІРІ ЗАГАЛЬНОГО БЛАГА

Олександра М. Руднєва, Олена В. Приходько

Науково-дослідний інститут державного будівництва та місцевого самоврядування Національної академії правових наук України, м. Харків, Україна

Вступ. На фоні сучасних подій пов'язаних із пандемією гострої вірусної хвороби COVID-19 спостерігається наростання дискусій стосовно ролі держави та її інститутів у забезпеченні гарантованих державою прав на безпеку життя і здоров'я. Оцінюючи дії представників влади, увага дослідників, засобів масової інформації та пересічних громадян фокусується перш за все на негативних аспектах : перевищення адміністративних повноважень, порушення принципів та приписів конституції та законів. Огляд подій в межах національних юрисдикцій спонукає до пошуку аналогій та порівнянь юридичних подій та фактів в інших країнах. За період у майже два роки накопичено чимало юридичних фактів, які свідчать про порушення принципу законності суб'єктами владних повноважень у різних країнах. Прикладом може бути фактично примусова вакцинація деяких з числа працівників, яких, згідно із приписами діючого законодавства України, не можна віднести до тих, що за характером діяльності підлягають таким медико-санітарним заходам. Адже Наказ МОЗ №2153 від 04.10.2021 за механізмом реалізації протирічить нормам ЗУ від 24.02.1994 №4004-ХІІ «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» та ЗУ від 06.04.2000 №1645-ІІІ«Про захист населення від інфекційних хвороб».

Відомо, що уряд України діє за певним шаблоном, який окреслено у документах РС та ВООЗ. Слід підкреслити, що вони мають рекомендаційний характер, їх застосування потребує змін у законодавстві, які створюють правовий механізм зокрема обов'язкової вакцинації працівників та громадян з метою запобігання порушення принципу законності. Відсутність такої процедури призводить до порушення правового порядку.

Одночасно існує й інша точка зору, яка вбачає практично весь спектр дій з обмеження прав і свобод людини під час пандемії, включно із примусовою вакцинацією та відстороненням людини від роботи за її

власний рахунок юридично обґрунтованими, а звідти й мабуть законними, такими, що відповідають концепції загального блага, принципам справедливості та пропорційності. Сутність цього концепту є загально-визнаною, закріпленою у законодавстві про охорону здоров'я багатьох країн, зокрема й у ЗУ в сфері охорони здоров'я. У ст. 10 ЗУ від 19.11.1992 №2801-ХІІ «Основи законодавства України про охорону здоров'я» закріплено, що кожен громадянин зобов'язаний не шкодити здоров'ю інших громадян, проходити профілактичні медичні огляди і робити щеплення у передбачених законодавством випадках; у ч. 2 ст. 30 встановлено, що в «окремих особливо небезпечних інфекційних захворювань можуть здійснюватися обов'язкові медичні огляди, профілактичні щеплення, лікувальні та карантинні заходи в порядку, встановленому законами України».

Метою дослідження є аналіз практик із обмеження прав і свобод людини із точки зору принципу пропорційності задля реалізації базових принципів та загальних концептів охорони здоров'я.

Матеріали та методи. прислужилися нормативно-правові акти та судові рішення України, Росії, європейських країн, ЄСПЛ, документи РЄ, ВООЗ.

Висновки. Результатами можна вважати такі твердження :

1. Слід констатувати процес ревізії принципу пропорційності у механізмі взаємодії публічних та приватних суб'єктів шляхом обмеження прав і свобод людини під час запровадження карантинних заборон, локдаунів, проведення вакцинації. Аналіз цього процесу має важливе доктринальне та практичне значення, адже він стосується базових принципів конституційного правопорядку.

2. Концепт загального блага не може вважатися достатнім для обґрунтування легітимності дисбалансів публічного та приватного інтересу, адже він є вельми загальним та метафізичним за своєю природою. Вважаємо, що він потребує більш ґрунтовної юридичної кваліфікації, у тому числі й з метою запобігання поверховому популізму та псевдонауковому маніпулятивному застосуванню.

3. Стратегічні й тактичні дії суб'єктів владних повноважень, система юридичних і адміністративних заходів із забезпечення охорони суспільного здоров'я повинні ґрунтуватися на збалансованому суспільному інтересі, а доля владного примусу має бути пропорційною в тій ступені, яка здатна стримувати та запобігати делегітимізації державних інститу-

цій. Адже міжнародно-правові стандарти імперативно зобов'язують всіх агентів державної влади діяти у певних правових межах, їх порушення тягне за собою юридичну відповідальність.

Ключові слова: принцип пропорційності, права людини, юридична відповідальність

Наукове видання

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я:
КОРУПЦІЙНІ ВИКЛИКИ
ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ**

**Матеріали V Медико-правового форуму
(м. Харків, 9–10 грудня 2021 р.)**

Електронне наукове видання

Видається в авторській редакції

Відповідальні за випуск:
Ю. Ю. Забуга, С. С. Шрамко

Комп'ютерна верстка *О. А. Лисенко*

Підписано до поширення через мережу Інтернет 03.12.2021.
Відповідає формату друкованого видання 60×84/16. Гарнітура Times.
Обл.-вид. арк. 2,6. Об'єм даних 0,700 Мб.
Вид. № 2912

Видавництво «Право» Національної академії правових наук України
та Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
вул. Чернишевська, 80-А, Харків, 61002, Україна
Тел./факс (057) 716-45-53
Сайт: <https://pravo-izdat.com.ua>
E-mail для авторів: verstka@pravo-izdat.com.ua
E-mail для замовлень: sales@pravo-izdat.com.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції — серія ДК № 4219 від 01.12.2011